

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**UTOPIJA KĀ MĀCĪBU MATERIĀLS TĒMAS
INDIVĪDS UN SABIEDRĪBA APGUVEI
KULTUROLOĢIJAS STUNDĀS VIDUSSKOLĀ**

DIPLOMDARBS

Autore: Marija Šmite

Studenta apliecības Nr.: ms12103

Darba vadītājs: Mag.art. Otto Ķenga

RĪGA 2016

ANOTĀCIJA

Diplomdarba tēma ir “Utopija kā mācību materiāls tēmas Indivīds un sabiedrība apguvei kulturoloģijas stundās vidusskolā”. Darba mērķis ir pārbaudīt utopiju izmantošanas iespējas kulturoloģijas stundās. Diplomdarbs sastāv no 4 nodaļām. Darba pirmajā nodaļā izpētīta kulturoloģijas tēma, kas apskata sabiedrības un indivīda fenomenu. Otrajā nodaļā apskatīta utopijas kā literāri filosofiska žanra vēsture, ievērojamākie utopisti un viņu darbi. Trešajā nodaļā izstrādāti uzdevumu kopas pedagoģiskie principi, kas pamatoti ar vidusskolēnu vecumposma īpatnībām, mācību principiem tēmas apgūvē, mācību metožu izvēli un pamatojumu, mācību līdzekļu un organizācijas formu stundā izvēlē un pamatojumā kā arī mācību vērtēšanas kritērijos. Ceturtajā nodaļā aprakstīta uzdevumu kopas izveide, kas ietver izstrādātu un aprobētu mācību saturu. Darba nobeigumā ir apkopotas atziņas par pedagoģisko praksi un veikti secinājumi.

Atslēgvārdi: kulturoloģija vidusskolā, indivīds un sabiedrība, Tomazo Kampanella, Saules pilsēta, utopija.

ANNOTATION

The theme of this bachelor work is “Utopia as Learning Material to Study about the Topic Individual and Society in Culturology Lessons in Secondary Schools ”. The aim of the research is to check the possibilities to use utopia during the culturology lessons. The research contains four parts. The first part is dedicated to the side of culturology dealing with the phenomenon of public and individuals. The second part resumes the history of utopia as literary philosophical genre, pointing out the main utopians and their work. In the third part, pedagogical principles of the exercise blocks are worked out, taking into account secondary school student's age specifics, topic's teaching principles, the choice and the confirmation of learning methods, the choice and the confirmation of learning materials and the organization form during the lesson, as well as learning evaluation criteria. The fourth part describes the creation of exercise blocks, which includes developed and approved learning content. In the conclusion, the acknowledgments of the teaching practices and final observations are made.

Keywords: culturology in Secondary schools, individual and society, Tommaso Campanella, The City of the Sun, utopia.

SATURS

IEVADS	5
1. INDIVĪDS UN SABIEDRĪBA	8
2. UTOPIJA KĀ LITRĀRI FILOSOFISSKIS ŽANRS	11
3. TĒMAS APGUVES PEDAGOĢISKIE PRINCIPI UN PAMATOJUMS.....	18
3.1. Vidusskolēnu vecumposma īpatnības	18
3.2. Mācību principi tēmas apgūvē	21
3.3. Mācību metožu izvēle un pamatojums.....	24
3.4. Mācību līdzekļu un organizācijas formu stundā izvēle un to pamatojums	26
3.5. Mācību vērtēšanas kritēriji.....	28
4. UZDEVUMU KOPA.....	31
SECINĀJUMI.....	43
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....	46
PIELIKUMI.....	49
1.pielikums. Izdales materiāls “Par utopijas vēsturi”.....	49
2.pielikums. Darba lapa “Darbs ar avotu “Par utopijas vēsturi””	52
3. pielikums. Prezentācija “Kampanella, Saules pilsēta, Tikmēr...”	53
4.pielikums. Dubultā dienasgrāmata “Indivīds un sabiedrība”.....	57
5.pielikums. Skolēnu dubultās dienasgrāmatas “Indivīds un sabiedrība”.....	59
6.pielikums. Dubultā dienasgrāmata “Indivīda un varas attiecības”.....	63
7.pielikums. Skolēnu dubultās dienasgrāmatas “Indivīda un varas attiecības”	65
8.pielikums. Skolēnu esejas	69
9.pielikums. Aptaujas anketa	72
10.pielikums. Aptaujas anketu rezultātu diagrammas.....	73

IEVADS

Kulturoloģija Latvijas skolās kā atsevišķs mācību priekšmets ir ienācis salīdzinoši nesen – tikai sākot ar 2009./2010. mācību gadu. Tas ir jauns, mūsdienīgs mācību priekšmets, kuram ideoloģiski tiek atvēlēta vieta starp kultūras vēsturi un filosofiju¹. Pētot jebkura vēstures perioda kultūru, iespējams uzzināt par pasaules kultūras procesiem, apzināties kultūru kā vērtību sistēmu un censties izprast tās daudznozīmību. Šo informāciju ir iespējams analizēt, mācīties no tās un veikt vitāli svarīgus secinājumus, tādejādi iegūstot filosofiskai apcerei derīgu informāciju.

Mūsdienu pasaulē reti kuru vairs pārsteidz kultūras daudzveidība un tās krāšņums, tas ir kas tāds, kas tiek reklamēts un komercializēts kā vispārīgi skaists un vizuāli pievilcīgs. Turpretim kulturoloģijas mācību priekšmets ļauj secināt, kāda ir tā būtība, kādas ir šo cilvēku dzīves vērtības un uzskati, kāds ir viņu ikdienas solis vai kā viņi svin svētkus. Tas viss ir tas, kas veido šo cilvēku vizuālo pievilcību vai šķietamu neglītumu tādu, kāds tas ir. Un, autores prāt, tas ir daudz nozīmīgāk nekā tikai vizuālais tēls. Kulturoloģija palīdz ieskatīties kultūrās *no iekšas*, palīdz saprast, kāpēc pasaule ir tāda, kāda tā ir, bet vēl svarīgāk – ko no tās ir iespējams mācīties.

Kulturoloģijas mācību priekšmeta mērķis ir “sekmēt kultūrizglītotas personības veidošanos, apzinot pasaules kultūras mantojumu, un veicināt kultūras daudzveidības kopainas izpratni (..)”.² Jaunietim, kas ir pabeidzis vidusskolu būtu jābūt kultūrizglītotam – tas ir viens no vispārējās izglītības mērķiem, kas ir arī katra izglītoties griboša cilvēka mērķis, ko pilnvērtīgi iespējams sasniegt tikai visas dzīves laikā. Mācību priekšmeta uzdevumi, kurus iespējams izpildīt ar utopiju palīdzību kā materiālu kulturoloģijas stundās ir sekojoši “apzināties kultūru kā vērtību sistēmu indivīda un sabiedrības dzīvē” kā arī “salīdzināt, analizēt un vērtēt kultūras sasniegumus, liecības

¹ Termins *filosofija* ir grieķu valodas vārds, kas veidojies no diviem vārdiem: *philein* un *sophia*, kas attiecīgi nozīmē “mīlēt” un “gudrība”, tātad – gudrības mīlestība. Daļa filosofu uzskata, ka pareizi būtu jāraksta *filosofija*, jo grieķu izcelsmes vārds *sophia* sākas ar “s”. Lai gan latviešu leksiogrāfijā vārds *filosofija* ir novecojis, tomēr, autores prāt, ir jālieto tas vārda burts, kas ir termina izcelsmes pamatā. Šeit un turpmāk tiks izmantots rakstības variants „filosofija”.

² Ministru Kabineta 2013. gada 21. maija noteikumi Nr. 218 „Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu, mācību priekšmetu standartiem un izglītības programmu paraugiem”: LR Ministru Kabineta noteikumi Nr. 218. 22. Pielikuma 1. nodaļas 1. punkts. [Skatīts 2016.gada 13.janvārī] Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=257229>

un informatīvos avotus”³. Katrs skolotājs brīvi izvēlas ar kādu metožu un paņēmieni palīdzību tiek risināti uzdevumi, kas definēti mācību priekšmeta standartā vai atklāti mācību priekšmeta programmas paraugā. Autore uzskata, ka utopijas ir iespējams pārdomāti izmantot, lai veiksmīgi veicinātu skolēnus domāt par eksistenciālām tēmām, par indivīda un sabiedrības attiecībām, par indivīda vietu sabiedrībā, par sabiedrības lietderīgumu vai nelietderīgumu un citām svarīgām tēmām.

Tēma *Sabiedrība un indivīds* tika izvēlēta tāpēc, ka tā ir aktuāla tēma mūsdienās gan izglītības, gan politikas jomā. Tēma ir kļuvusi īpaši aktuāla kopš 2015. gada ar situāciju Eiropā, kad notiek tik ļoti ievērojamās pārmaiņas Eiropas politiski ekonomiskajā dzīvē. Imigranti, bēgļu krīze, citas mentalitātes un reliģijas piederīgo masveida vēlēšanās atrast mājas Eiropā, ārpus Eiropas notiekošie kari – tas viss ir izcili ilustrējošs piemērs tam, par ko varētu pārrunāt un diskutēt kulturoloģijas stundās, tās ir mūsdienu aktualitātes, kas pārtransformētas dažādos veidos parādās kā tēmas arī utopistu darbos, piemēram Tomazo Kampanellas “Saules pilsētā”. Ir svarīgi par šīm sabiedrību un indivīdu skarošajām tēmām runāt kulturoloģijas stundās, jo tas veido skolēnu kultūras identitāti un sevis apzināšanos kā konkrētas etniskās un nacionālās kultūras sastāvdaļu.

Literatūras izpēte: Apkopojot un analizējot informācijas avotus par tēmu *Sabiedrība un indivīds* nācās secināt, ka informācija latviešu valodā ir atrodama ļoti maz, tādēļ kā galvenie avoti tika izmantoti Šulová L., Gillernová I., *The Individual and the process of socialization in the environment of current society* (2008) un O’Neil D. *Socialization* (2011), kuros tika aprakstīts sabiedrības un indivīda attiecības kā arī socializēšanās būtība.

Pētot un analizējot literatūras avotus par utopiju kā filosofiski literāru žanru, tika izvēlēti dažādi autori un avoti. Kā nozīmīgākos var minēt Kūle M., Kūlis R. *Filosofija* (1998), Rubenis A. *Renesanses un reformācijas laikmeta kultūra Eiropā* (2000) kā arī Losevs A.F. *Renesanses estētika* (tulk. 2008). Uzmanība tika pievērsta vēsturiskajiem oriģināldarbiem, kā piemēram, Mora T. *Utopijai* un Platona *Valstij*, taču visrūpīgāk tika analizēta Kampanellas *Saules pilsēta*.

³ Izglītības Satura un eksaminācijas centrs. Kulturoloģija: Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta programmas paraugs. Rīga: ISEC, 2008. 2. lpp [Skatīts 2016.gada 13.janvārī] Pieejams: http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/vidskolai/kulturologija_200508.pdf

Veidojot nodaļu par mācību tēmas apguvei nepieciešamajiem pedagoģiskajiem principiem un to pamatojumu, autore secina, ka pedagoģiskā literatūra latviešu valodā ir plaši pieejama. Pārsvārā tika izmantota latviešu pedagoģijas klasika, ko pārstāv Albrehta Dz. *Didaktika* (2001), Žukovs L. *Ievads pedagoģijā* (1997) un Zelmanis V. *Pedagoģijas pamati* (2000). Lai gan iepriekšminētās grāmatas sarakstītas aptuveni laikā ap pagājušā gadsimta miju, tomēr tajās aprakstītie pedagoģiskie principi, metodes un paņēmieni ir izmantojami arī mūsdienu skolā, taču tie ir nedaudz jāpielāgo, ņemot vērā tik straujo zinātnes un tehnikas attīstību, kas nenoliedzami skar arī skolas ikdienas dzīvi.

Diplomdarba mērķis ir pārbaudīt utopiju izmantošanas iespējas kulturoloģijas stundās vidusskolā, apgūstot tēmu *Sabiedrība un indivīds*.

Mērķa sasniegšanai izvirzītie uzdevumi:

- 1) Atlasīt, izpētīt un analizēt pieejamo teorētisko literatūru,
- 2) Analizēt izglītības dokumentus,
- 3) Izvēlēties tēmai atbilstīgu pedagoģiskos principus;
- 4) Izpētīt skolēnu attiecīgā vecumposma īpatnības, izvēlēties atbilstīgus mācību principus, mācību metodes un mācību organizācijas formas un vērtēšanas kritērijus;
- 5) Izveidot jauniešu vecumposmam atbilstošu uzdevumu kopu un veikt tā aprobāciju.

Pētījuma bāze: Salaspils 1.vidusskolas 11. klases skolēni

Diplomdarba apjoms un struktūra: Diplomdarbs sastāv no 48 lapaspusēm un desmit pielikumiem. Darbam ir četras nodaļas. Pirmā nodaļa veltīta tēmas *Sabiedrība un indivīds* izklāstam, otrā nodaļa vēstī par utopiju kā literāri filosofisku žanru, kā arī par slavenākajiem utopiju autoriem un viņu darbiem. Šajā nodaļā arī sniegts apraksts par filosofu Tomazo Kampanellu un viņa daiļdarbu utopiju “Sauls pilsēta”, kas tiek ņemts kā piemērs tam, kā var izmantot utopijas tekstu fragmentus, lai apgūtu kulturoloģijas tēmu *Sabiedrība un indivīds*. Trešajā nodaļā tiek apskatīts tēmas apguves pedagoģiskais pamatojums. Ceturtajā nodaļā ir izstrādāta uzdevumu kopa un stundu plāni mācību tēmas apguvei.

Diplomdarbā tiek izmantota galvenokārt literatūras izpētes un analīzes metode jeb darbs ar tekstu, kā arī pedagoģiskā izmēģinājuma darbība, kas tika realizēta Salaspils 1.vidusskolā.

1. INDIVĪDS UN SABIEDRĪBA

Mūsdienu sabiedrībā būtiska loma ir piešķirta indivīda īpašajai vietai sabiedrībā. Indivīds ir cilvēks, kuram ir personīgie mērķi, kurus viņš spēj sasniegt, viņam ir sava vērtību sistēma, kuru viņš ir spējīgs pamatot izskaidrot. Jauniešu vecumposmā, kas lielā mērā skar arī vidusskolas gadus, ir svarīgi veidot šo indivīdu tā, lai viņš spētu definēt un sasniegt savus izvirzītos mērķus un pamatot savus dzīves principus un vērtību sistēmu. Sabiedrība ir sociāla indivīdu grupa, kuras dalībnieki ir savstarpēji saistīti un kuriem ir kopīga kultūra. Tātad apcerēt tēmu par indivīda vietu sabiedrībā ir nepieciešams, lai izprastu indivīda sociālo lomu kultūrā un dažādu sociālo grupu mijiedarbību.⁴

Gadsimtiem ilgi un iespējams tik ilgi, cik vien pastāv dažādas filosofijas pieejas, cilvēki ir domājuši un diskutējuši par to, kādas attiecības pastāv starp indivīdu un sabiedrību.⁵ Vienmēr ir pastāvējis jautājums, vai šīs *attiecības* ir vienlīdzīgas, vai tomēr viens komponents dominē pār otru. Socializēšanās sāk savu attīstību indivīda dzīvē jau brīdī, kad cilvēks sāk savu eksistenci šajā pasaulē. Socializēšanās laikā cilvēks iemācās visu, kas dzīvē nepieciešams – sākot ar valodu līdz pat priekšstatiem par to, kā ir jādzīvo. Cilvēks dzīves laikā adaptējās kultūras normām, atbilstīgi kultūrai, kurā viņš atrodas. Socializēšanās ir svarīga personības attīstības procesa sastāvdaļa. Liela daļu cilvēka personības veido iedzimtie gēni, taču lielu daļu ir iespējams pilnveidot vai degradēt socializēšanās rezultātā.⁶ Jauniešu vecumposms ir īpaši vērtīgs, jo vidusskolas vecuma skolēni ir atvērti diskusijām par svarīgām tēmām, tai skaitā, piemēram, par tēmu *Sabiedrība un indivīds*. Pārdomu, pārrunu un diskusiju gaitā ar skolēniem iespējams pārrunāt ar vērtību interpretāciju cieši saistītas tēmas. Prasme pamatot savu vērtību sistēmu ir ļoti nozīmīga personības attīstības procesā. Šī iemesla dēļ, tā ir minēta kā pamatprasība kulturoloģijas priekšmeta apguvei

⁴ Ministru Kabineta 2013. gada 21. maija noteikumi Nr. 218 „Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu, mācību priekšmetu standartiem un izglītības programmu paraugiem”: LR Ministru Kabineta noteikumi Nr. 218. 22. Pielikuma 1. nodaļas 1. punkts. [Skatīts 2016.gada 13.janvārī] Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=257229>

⁵ Šulová L., Gillernová I., *The Individual and the process of socialization in the environment of current society*. Prague: Matfuzpress, Publishing House of the Faculty of Mathematics and Physics Charles University in Prague, 2008. p. 5.-7.

⁶ O’Neil D. *Socialization*. 2011 [skatīts 2016.gada 28.aprīlī] Pieejams: http://anthro.palomar.edu/social/soc_1.htm

vidusskolā. Vērtību sistēma veidojas visas dzīves laikā, bet īpaši aktīvi tas notiek tieši laikā starp pusaudžu un pieaugušā vecumposmiem, jeb jauniešu vecumposmā – laikā, kad veidojas un nostiprinās cilvēka viedokļi par dažādām dzīves kategorijām, tostarp arī par indivīda un sabiedrības vērtībām.

Vērtējot indivīda un sabiedrības attiecībās, ļoti svarīgs aspekts ir indivīda un varas attiecības kultūrā. No filosofiskā viedokļa skatoties, varu var iedalīt divos veidos – regulācijas un pašregulācijas. Vara, kas realizējusies regulācijas veidā, nereti var kaitēt indivīdam kā sabiedrības loceklis, jo tā var indivīdu regulēt, tātad ierobežot un atņemt personīgās brīvības izteiksmes iespēju. Toties vara kā pašregulējošs faktors ir pozitīvs un spēj indivīda attiecības ar sevi un sabiedrību veidot tā, kā vēlas pats konkrētais indivīds. Šī pašregulācija ir jāattīsta, lai tiktu turpināta cilvēka personības attīstība, kas ir būtiska, lai veidotos pieaugusi, pilnīga un nobriedusi personība. Svarīgi ir arī minēt, ka tieši jauniešu vecumposms ir tas laiks, kad skolēnam sava pašregulācija būtu jāattīsta un jāpilnveido, ņemot vērā, ka šī prasme pusaudžu gados parasti netiek ievērojami pilnveidota, jo skolēnu nodarbina citi jautājumi, kā piemēram, vēlme parādīt savu briedumu vai pašrealizēšanās centība.

Socializēšanās process ir nozīmīgs un svarīgs gan no sabiedrības, gan no indivīda skatu punktiem. Katra sabiedrība saskaras ar nepieciešamību veidot atbildīgus sabiedrības locekļus, katrs jaundzimušais cilvēks ir nozīmīgs sabiedrības attīstības loceklis. Bērnam ir jāmacās sākot ar valodu līdz pat uzvedības normām, kurām ir jāpakļaujas, lai iekļautos sabiedrībā.⁷ Cilvēkam ir jāapgūst sabiedrības normas, lai rādītu šīs normas arī citiem sabiedrības locekļiem tā, lai viens no otra var mācīties. Socializēšanās nozīmē nemitīgu zināšanu, prasmju un attieksmju apmaiņu starp sabiedrībā dzīvojošajiem indivīdiem. Skatoties no indivīda skatu punkta, socializēšanās ir process, kurā jauns indivīds var daudz ko mācīties no citiem sabiedrībā jau ilgāk dzīvojošajiem indivīdiem, tādā veidā sevi attīstot. Socializēšanās spēlē unikālu lomu indivīda personības attīstībā. Izglītības iestādē kopumā un arī mācību stundas procesā, indivīds jeb skolēns attīsta savu personību, socializēšanās rezultātā. Mācību stundas kulturoloģijā ir nozīmīgas, lai šī personības

⁷ Pujari S. *Socialisation: The Meaning, Features, Types, Stages and Importance*. [skatīts 2016.gada 28.aprīlī]
Pieejams: <http://www.yourarticlelibrary.com/sociology/socialisation-the-meaning-features-types-stages-and-importance/8529/>

attīstīšanās notiktu harmoniski un pilnvērtīgi. Pārrunas skolēniem ar skolotāju par kādu aktuālu mūsdienu problēmu ir lielisks veids, lai konstruktīvi un toleranti pret atšķirīgiem viedokļiem mācītos paust savas attieksmes pret pasaules kultūrās notiekošo.

Indivīda un sabiedrības attiecības var skatīt arī no tā viedokļa, ka tie viens otru ierobežo. Šeit der mūžsenais jautājums – vai cilvēks ir brīvs? Autore uzskata, ka indivīdu sabiedrība ietekmē ļoti lielā mērā. Varētu pat teikt, ka savā ziņā sabiedrība indivīdam atņem daļu brīvības. Protams, ir jāņem vērā, ka sabiedrība bez indivīda nespētu eksistēt un arī indivīds bez sabiedrības to nespētu, vai arī spētu, bet attīstītos nepilnvērtīgi, taču skatoties no filosofiskā viedokļa, sabiedrībā esošās normas un vērtības ir traucējošs faktors tam, lai indivīds varētu izvēlēties savu, unikālu nostādījumu par pastāvošajiem procesiem.

2. UTOPIJA KĀ LITRĀRI FILOSOFISKS ŽANRS

No grieķu valodas vārds *utopija* nozīmē *ū* – ne, nē, *topos* – vieta. Tātad tas tulkojams kā *vieta, kuras nav*. Var arī tulkot nedaudz atšķirīgi – *eu* – labi, *topos* – vieta. Šis tulkojums atsedz vēl kādu utopijas šķautni – to var dēvēt par *labklājības zemi*. Utopija ir teorētiski ideālas sabiedrības iztēlojums. Cilvēki vienmēr ir tiekušies pēc labākiem dzīves apstākļiem, labāka stāvokļa sabiedrībā, labāka atalgojuma, sapņojuši par nākotni, kas būs laimīgāka par šī brīža situāciju, kā arī centušies paredzēt kā sabiedrība varētu attīstīties nākotnē. Ja šajos meklējumos kļūst pārāk teorētiskiem un zinātniskiem, noraidīt realitāti kā nepilnīgu vai pilnveidošanās necienīgu un reālās situācijas analīzes vietā aktivizēt tikai iztēli un fantāziju, var rasties utopijas.⁸

Dažādos literatūras avotos ir sastopami dažādi un pat atšķirīgi viedokļi par to, kas ir utopija un kā tā ir traktējama. Kāds franču rakstnieks un žurnālists A. Franss (A. France) raksturojis utopiju kā tiekšanos uz labāku pasauli. Savukārt kāds ungāru izcelsmes sociologs K. Manheims (K. Mannheim) pagājušajā gadsimtā utopiju definējis kā sabiedriskos ideālus, pēc kuriem nākotnē tieksies masu kustības. Par “priekšlaicīgu patiesību” utopiju ir saucis A. Lamartīns, bet Z. Sozels utopiju dēvē par intelektuālās spekulācijas produktu, kas atrauts no masu kustības un revolucionārās pieredzes.⁹

Utopijas ir sava veida filosofiskās pārliecības modelēšana attiecībā uz nākotni.¹⁰ Ja pieņemam šo definīciju kā svarīgu, lai izprastu utopijas būtību, tad utopijas izmantošana kulturoloģijas stundās vidusskolā kļūst par nozīmīgu aspektu, lai apgūtu tēmu *Sabiedrība un indivīds*. Vidusskola ir īpaši svarīgs laiks jaunieša dzīvē, tāpēc, ka tas ir kā atspēriena posms ceļā uz augstāko izglītību un turpmāko darba un karjeras dzīvi. Šajā laikā ir svarīgi modulēt savu pārliecību, nostiprināt savas vērtības, lai varētu ar skaidru filosofisku, politisko, reliģisko u.c. pārliecību aizstāvēt savu viedokli visdažādākajās tēmās, bet īpaši tajās, kas attiecas uz indivīda sabiedrības lomu un nozīmi kultūrās. Utopija kā filosofisks darbs ir labs piemērs skolēniem. Tas

⁸ Zvejnieks A., *Sociālās attīstības modeļi*, Lekciju konspekts, Rīgas Tehniskā universitāte, Rīga: 2003. 49.-52.lpp

⁹ Turpat, 38.lpp

¹⁰ Kūle M., Kūlis R. *Filosofija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998. 623.lpp

ir gatavs modelis kādai konkrētai ideālai nākotnei, ko kāds autors ir sacerējis. Sveši ideāli ir labs pamats diskusijai un pārdomām. Skolēni mācās apstiprinoši piekrist tiem un vērtēt tos pozitīvi vai dedzīgi oponent un veidot savu ideālu. Tas ir viens no svarīgākajiem uzdevumiem, ko autore, izstrādājot diplomdarbu, vēlas panākt, piedāvājot skolēniem tekstu izvilumus no utopijām - “spēja pamatot savu vērtību sistēmu un skaidrot tās mainības/nemainības iemeslus”¹¹. Lai izprastu plašāk kā utopijas var izmantot kulturoloģijas stundās vidusskolā, tās ir padziļinātāk jāizpēta, jāizprot, jāraksturo, jāveido tām kopīgas pazīmes. Tas ir iespējams iedziļinoties dažādu domātāju un zinātnieku piešķirtajās utopijas klasifikācijās.

Č.Valšs (Walsh) ir detalizēti aprakstījis utopijas kopīgās pazīmes, kas ietvertas sekojošās atziņās:

- ✓ cilvēks pēc savas dabas ir labs, bet viņa trūkumu cēloņi atrodami ne tik daudz cilvēka nemainīgajā dabā, cik nelabvēlīgajos dzīves apstākļos;
- ✓ cilvēks ir ļoti plastisks, mainīgajos apstākļos pats viegli mainās;
- ✓ nepastāv neatrisināma pretruna starp to, kas ir labs indivīdam un labs sabiedrībai;
- ✓ cilvēks ir saprātīga būtne, kura spējīga kļūt vēl saprātīgāka, un tāpēc iespējams novērst sabiedrības dzīves absurdus un noteikt racionālu kārtību;
- ✓ nākotne veidojas no tagadnē pastāvošajām ierobežota skaita iespējamībām, kuras var paredzēt;
- ✓ jācenšas dot cilvēkam laimi zemes dzīvē;
- ✓ laimes nekad nevar būt par daudz;
- ✓ var atrast taisnīgus valdniekus vai iemācīt būt taisnīgiem tiem, kas izraudzīti valdīšanai;
- ✓ utopija neapdraud cilvēku brīvību, jo „patiesa brīvība” sasniedzama tieši utopijā.¹²

J. Šackis piedāvā utopijas grupēt dažādos veidos. Kā viens no piedāvājumiem ir iedalīt utopijas heroiskajās un eskeipiskajās. Heroiskajās utopijās būtiskākais ir tas, ka darbība pārņem visu cilvēku nevis tikai viņa iztēli. Taču eskaipiskās ir visas tās utopijas, kas neaicina uz cīņu par

¹¹ Ministru Kabineta 2013. gada 21. maija noteikumi Nr. 218 „Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu, mācību priekšmetu standartiem un izglītības programmu paraugiem”: LR Ministru Kabineta noteikumi Nr. 218. 22. Pielikuma 1. nodaļas 1. punkts [skatīts 2016.g. 13.janvārī] Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=257229>

¹² Zvejnieks A., *Sociālās attīstības modeļi*, Lekciju konspekts, Rīgas Tehniskā universitāte, Rīga: 2003. 49.-52.lpp

ideālu. Šādas utopijas neaicina mainīt un iznīcināt pastāvošo kārtību, bet gan tikai to asi un aizrautīgi kritizē.¹³ Kādā citā variantā J.Šackis piedāvā atšķirīgu veidu kā grupēt utopijas:

- ✓ Vietas utopijas, kas stāsta par kādu vietu, kur dzīvo laimīgi cilvēki. Dažreiz šī vieta ir tīras fantāzijas auglis (sala, planēta, pazeme). Pie šīs iedalījuma grupas pieder gan Mora “Utopija”, gan Kampanellas “Saules pilsēta”. Citreiz tā var būt reāli eksistējošu vai pagātnē pastāvējušu sabiedrību idealizācija;
- ✓ Laika utopijas, kas stāsta par pagājušiem vai turpmākiem laikiem; par notikumiem, kas bijuši vai būs. Piemēram, „zelta laikmets”, „vecie labie laiki” vai dažādi „pasaules gala” varianti;
- ✓ Ārpus laika utopijas, kuru ideāls atrodas ārpus Zemes laika un vietas un saistās ar „mūžīgām” vērtībām – Dievu, Dabu, prātu un tml.;
- ✓ „Ordeņa” utopijas, kuras necer, ka iespējams pārveidot visu sabiedrību, tāpēc tiek izveidotas slēgtas, no apkārtējās sabiedrības izolētas „glābšanas salīņas”, kurās cilvēki cenšas saglabāt uzticību izvēlētam ideālam. Tāds ideāls var būt no pasaules norobežots klosteris, ordeņa brālība vai sektantu kolonija. Galvenā nav telpiskā, bet gan garīgā norobežotība;
- ✓ Politiskās utopijas, kas izvirza politiskus mērķus un cenšas pārveidot visu sabiedrību līdz pašiem pamatiem.¹⁴

Utopiski iedīgli viennozīmīgi ir saskatāmi slavenā sengrieķu filosofa Platona dialogā “Valsts”, kur aplūkots ideālas valsts modelis. Šajā dialogā praktiski pirmo reizi tiek apspriesta utopiska valsts. Kādā diskusijā, kas publicēta Jaunās Akadēmijas *Sarunas VIII* (2007) izdevumā, Latvijas filosofi, vai citādāk ar filosofijas studijām saistīti cilvēki, runā par to, *Kāpēc mūsdienās ir jādomā par Platona “Valsti”?* Pārfrāzējot šo jautājumu, tas varētu būt precizēts kā – kāpēc mūsdienās domāt par savu dažādo “es” sadarbību vienotā rīcības subjekta veselumā?¹⁵ Šis

¹³Zvejnieks A., *Sociālās attīstības modeļi*, Lekciju konspekts, Rīgas Tehniskā universitāte, Rīga: 2003. 52.lpp

¹⁴Turpat, 52.-52.lpp

¹⁵ Narkevičs E., Neiders I., Tīrons U., Vanags M. *Kāpēc mūsdienās jādomā par Platona “Valsti”?*// *Sarunas VIII*. Rīga: Jaunā akadēmija, 2007. 229.lpp

jautājums paredz turpinājumu, kas labi sasaucas ar kulturoloģijas standarta daļu, kurā uzsvērtā kultūrizglītotas personības veidošanas sekmēšanas nozīmīgums. Un šie turpinājuma jautājumi ir sekojoši – Vai taisnīgums ir izdevīgs? Vai taisnīgums ir pašvērtīgs? Kāpēc rīkoties taisnīgi, ja “viss ir atļauts”? Vai morālā rīcība vienmēr atbilst darītāja interesēm? Pie šiem un daudziem citiem morālas dabas jautājumiem lasītājs var nonākt, lasot utopiska rakstura darbus. Mūsdienu morālā relativisma laikā ir ļoti būtiski ar skolēniem, kas ir gana nobrieduši, lai par šādiem jautājumiem domātu, pārrunāt šos jautājumus, lai rosinātu aizdomāties par eksistenciālajām cilvēka esības šķautnēm. Pasaulslavenais Platona dialogs “Valsts” ir viens no senās Grieķijas atstātā literārā mantojuma svarīgākajām sastāvdaļām. Iespējams, tas ir iemesls kāpēc mūsdienās tas ir kļuvis par savdabīgu totalitārisma klišeju.¹⁶ Šis ir viens no iemesliem, kāpēc autore diplomdarba uzdevumu kopas aprobācijai izvēlējusies mazāk pazīstamo T. Kampanellas utopiju “Saules pilsētu”.

Platona idejas ir ietekmējušas utopiski – komunistisko atzaru Eiropas politiskajā literatūrā – gan Tomasa Mora “Utopijā”, gan arī Kampanellas “Saules pilsētā”¹⁷. Kā vienu no pirmajām utopiskajām idejām var uzskatīt plaši pazīstamo Ēdenes dārzu, kas aprakstīts Bībeles Vecajā Derībā. Pirmais detalizētais utopijas apraksts tiek dokumentēts tikai 16. gadsimtā, kad Tomass Mors uzrakstīja grāmatu “Par labāko valsts iekārtojumu un jauno salu - Utopiju” (1516), kur “aplūkota laimīgas nākotnes iespējamība, norobežojoties no sava laika skarbās realitātes”¹⁸. Vēl ilgu laiku pēc Tomasa Mora “Utopijas” publicēšanas, ar jēdzienu *utopija* saprata Mora konkrēti aprakstīto laimes salu kaut kur tālajā pasaules okeānā vai arī viņa darba nosaukuma saīsināto versiju¹⁹.

¹⁶ Narkevičs E., Neiders I., Tīrons U., Vanags M. *Kāpēc mūsdienās jādodomā par Platona "Valsti"?* Sarunas VIII. Rīga: Jaunā akadēmija, 2007. 230.-237.lpp

¹⁷ Daukšts K., *Politoloģija*. Rīga: Baltijas starptautiskā akadēmija, 2010. 30.-31.lpp [skatīts 2016. gada 30.martā] Pieejams: http://bsa.edu.lv/docs/politologija_daukshts.pdf

¹⁸ Kūle M., Kūlis R. *Filosofija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998 624.lpp

¹⁹ Nātriņa I., *Utopiskā diskursa mainība jauno laiku kultūras kontekstā*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011. 86.-87.lpp [skatīts 2016. gada 30.martā] Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/4640/18587-Iveta_Natrina_2011.pdf?sequence=1

Arī 17.gadsimtā utopijas žanrā tika turpināts rakstīt literārus darbus, kā piemēram, T. Kampanellas “Saules pilsēta” (1632) un Fr. Bēkona “Jaunā Atlantīda” (1627). Bēkons savā filosofiskajā sacerējumā apkopo ideālas valsts un sabiedrības uzskatus un modeli, kurā ir ļoti organizēta un harmoniska dzīve, ekonomikas jomā ir sasniegts spīdošs uzplaukums, zinātnes veidotās tehnoloģijas tiek izmantotas plašā mērogā, kas sekmē ekonomisku un citu līmeņu uzplaukumu valstī. Franču filosofi R.A.K. de Sensimona un F.M.Š. Furjē arī savā daiļradē pievērsušies utopijas un progresa meklējumiem, kas iezīmējās ar atvērtību nākotnei, modernā atzīšanu par svarīgu vērtību, kā arī orientāciju uz sociālā progresa nepieciešamību²⁰. Nārtiņa uzskata, ka tas raksturīgs Eiropas kultūrai jaunajos laikos.

Diplomdarba uzdevumu kopas realizēšanas nolūkiem īpaša uzmanība tiek pievērsta tieši Tomazo Kampanellam un viņa filosofiskajam darbam “Saules pilsēta”, jo tas vislabāk ļauj atspoguļot tēmu – tāpēc šīs utopijas un tās autora apraksts tiek izvērsti plašāk. Kampanella bija dominikāņu mūks, filosofs utopists, dzejnieks un ievērojams sava laika sabiedriskais darbinieks, kurš dzimis 1568. gadā Stanjano ciematā, Kalabrijas novadā, kas tajā laikā bija spāņu pakļautībā, bet mūsdienās ir Itālijas teritorija. Jau agrā jaunībā, kad Kampanellam bija 14 gadi, viņš iestājās dominikāņu klosterī, pie kā piederēja visu savu atlikušo mūžu. Džovanni Domeniko Kampanella (*Giovanni Domenico Campanella*) jeb Tomazo Kampanella (*Tommaso Campanella*) bija dedzīgs svētā Akvīnas Toma pielūdzējs un cienītājs, kuram par godu pieņēma vārdu Toms sava dzimtā vārda Džovanni Domeniko vietā.²¹ Pēc tam, kad jaunais dominikāņu mūks bija apguvis klostera skolas kursu, lai turpinātu izglītošanās ceļu, viņš tika nosūtīts uz citiem klosteriem (Sandžordžo (*San Giorgio Morgeto*) un vēlāk uz Almonti (*Almonte*)). Almonti klosterī notika atgadījums, ko biogrāfi uzskata par ļoti nozīmīgu un ietekmējošu viņa turpmākās attieksmes pret dzīvi un personisko ambīciju veidošanā – Kampanella piedalījās disputā ar franciskāņiem, pārstāvot savu dominikāņu ordeni, un šajā disputā spoži uzvarējis, kas kļuva par pavērsiena punktu Kampanellas dzīvē. Vēlākā Kampanellas daiļrade izraisīja publiskas diskusijas, jo tā bija neviennozīmīga un apšaubīja tobrīd esošās zinātnes nostādnes. Laikā, kad Kampanella strādāja Padujas universitātē, pret viņu tika izvirzītas apsūdzības maģijā un ķecerībā, bet pēc vairākiem gadiem inkvizīcijas

²⁰ Nārtiņa I., *Utopiskā diskursa mainība jauno laiku kultūras kontekstā*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011. 87.lpp [skatīts 2016. gada 30.martā] Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/4640/18587-Iveta_Natrina_2011.pdf?sequence=1

²¹ Kampanella T. *Saules pilsēta*. Rīga: Zvaigzne, 1980. 6.-11.lpp

izmeklēšanā viņu attaisnoja. Pāris gadus pēc attaisnošanas Kampanella piedalījās sacelšanās organizēšanā pret Madrides troni. Šī politiskā sazvērestība tika atklāta un Kampanella Neapolē tika arestēts un 1603. gadā notiesāts mūža ieslodzījumam. Turpmākos sava mūža 27 gadus viņš pavadīja nebrīvē, kur sarakstīja savu slavenāko filosofisko darbu utopiju “Saules pilsēta” (*Civitas solis*). Pēc daudzajiem ieslodzījumā pavadītajiem gadiem ar īpašu pāvesta Urbana VIII rīkojumu tika atbrīvots, vēlāk arī pilnībā attaisnots. Filozofs miris 1639. gadā, sava ordeņa klosterī, Parīzē²².

Kā visspilgtāko savas daiļrades mantojumu Kampanella ir atstājis slaveno utopiju “Saules pilsēta”, kas stāsta par komunistisku sabiedrību, kurā valda gudrākais filozofs un garīdznieks vienā personā jeb Augstākais valdnieks, kas apvieno sevī gudrību, mīlestību un varenību.²³ Šajā darbā izpaužas agrīnā utopiskā komunisma iezīmes. Ievērojamais pedagogs, filologs un publicists Aleksandrs Losevs (1925-1997), savā fundamentālajā pētījumā “Renesanses estētika” rakstījis, ka “Saules pilsēta” Kampanella priekšplānā izvirza mācību par darbu, par privātīpašuma atcelšanu, kā arī par sieviešu un bērnu atrašanos sabiedriskajā īpašumā, t.i., par ģimenes kā sabiedrības pamatšūniņas likvidāciju²⁴. Veidojot uzdevumu kopu tēmas apguvei par indivīdu un sabiedrību, kā būtiskākais uzdevums tika izvirzīts attīstīt skolēnu prasmi izteikt un pamatot personisko viedokli. Viedokli izteikt ir vienkāršāk tad, ja objekts, kas tiek apspriests ir idejiski galējs. Tādā veidā skolēnam jau kā pirmās emocijas, uzdevumu kopas gadījumā par lasīto teksta fragmentu, ir ļoti spilgtas – par vai pret, gribētu vai negribētu izdzīvot filozofa aprakstīto pasaules uzbūves pieredzi.

Utopijas lasīšana un analizēšana neviļus palīdz attīstīt arī tēlainās domāšanas prasmi. Pēc K. Gīrcas domām tēlainā domāšana ir noteiktas vides tēla konstruēšana, vides modelēšana un prognozēšana, ka vide mainīsies atbilstīgi vēlamajam.²⁵ Lasot utopijas fragmentus, tos domās ir krāšņi jāiztēlojas, lai varētu iedomāties kādu no aprakstītajām vietām, situācijām vai procesiem un domās tos *pārnest* mūsdienu pasaules realitātē. Veicot šo idejas pārvietošanu no iedomātās utopijas uz mūsdienu pasauli un katra skolēna individuālo dzīvi un to pieredzi, kāda katram ir bijusi, ir

²² Raksts *Tomazo Kampanella*. [skatīts 2016.gada 20.martā] Pieejams: http://vesture.eu/index.php/Kampanella_Tomazo

²³ Rubenis A. *Renesanses un reformācijas laikmeta kultūra Eiropā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000. 287.-290.lpp

²⁴ Losevs A.F. *Renesanses estētika*. Tulk. Andis Sinkevičs. Rīga, 2006-2008. 323.lpp [skatīts 2016.gada 6.aprīlī] Pieejams: <https://www.scribd.com/doc/19525498/RENEANSSES-EST%C4%92TIKA#scribd>

²⁵ Gīrcs K. *Kultūru interpretācija*. Rīga: AGB, 1998. 211.-217.lpp

iespēja secināt, vai lasītajam līdzīgu utopiju skolēns vēlētos realizēt un piedzīvot savā dzīvē. Svarīgākais ir rosināt, lai skolēni izsaka savu viedokli par izlasīto un pārdomāto.

3. TĒMAS APGUVES PEDAGOĢISKIE PRINCIPI UN PAMATOJUMS

3.1. Vidusskolēnu vecumposma īpatnības

Vidusskolas vecuma skolēni parasti ir 16-19 gadus jauni cilvēki. Šajā vecumā skolēns ir nesen pārdzīvojis sarežģīto jeb krīzes posmu - pusaudžu vecumposmu (11-16 gadi). Iespējams, ka daudzi vai daži skolēni vēl ir tajā aizkavējušies, tāpēc raksturojot tieši vidusskolas vecuma skolēnus, tas ir jāņem vērā. Katra cilvēka personība attīstās unikāli un neatkārtojami, tomēr tiek ievērotas likumsakarības, kādas piemīt katram vecumposmam. Tās nosaka gan iepriekšējā audzināšana, gan sociālie apstākļi, gan iedzimtība. Skolēna individuālās īpatnības attiecīgā vecumposmā izpaužas attieksmē, kādu viņš pauž pret ārējo pasauli visdažādākajās savās ikdienas izpausmēs. Cilvēks ir sociāla būtne, tāpēc attīstība notiek nepārtrauktā aktīvas mijiedarbības procesā ar apkārtējo vidi. Šī iemesla dēļ vecumposmu robežas nav stingri noteiktas un dzīves laikā cilvēks var apsteigt vai atpalikt no savas vecuma grupas.²⁶

Vecākajā skolas vecumā jeb agrīnās jaunības vecumā, kas ilgst vidēji no 15 līdz 18 gadu vecumam, turpinās tie procesi, kas sākušies iepriekšējos vecumposmos – vispārēja organisma nobriešana, palielinās spēja izturēt fizisku slodzi, palielinās kustību koordinācija. Īpaši svarīgi ir tas, ka noris personības pilnveidošanās, kā arī attīstās pašnoteikšanās un patstāvība.²⁷ Šajā vecumā veidojas skolēna pasaules uzskats un tāpēc sevišķi svarīgi ir veicināt skolēna patstāvīgu domāšanu un filosofisku jautājumu apspriešanu, diskutēšanu par eksistenciālām tēmām un tamlīdzīgas aktivitātes, kas palīdzētu sekmēt jaunieša personības apziņas vispusīgu attīstību. Tieši par šādām tēmām ir iespējams diskutēt, par pamatu ņemot teksta fragmentus no Kampanellas filosofiskā darba “Saules pilsēta”. Zelmanis uzskata, ka personības apziņas veidošanas uzdevums ir nodrošināt jaunajai paaudzei adekvātu īstenības izpratni un tai atbilstošu rīcību.²⁸ Piedāvājot skolēniem fragmentus no utopijas, tad ir savā ziņā kā piemērs, lai mācītos atšķirt utopijas jeb

²⁶ Žukovs L., *Ievads pedagogijā*, Rīga: RaKa, 1997. 26.-33.lpp

²⁷ Turpat, 34.lpp

²⁸ Zelmanis V., *Īss pedagogijas kurss*, Rīga: Zvaigzne, 1991. 178.lpp, 210.lpp

iedomātu realitāti no īstās dzīves realitātes, palīdzēt skolēniem saskaņot tajās īstenību, ja tāda ir, bet ja nav, tad to kritiski izvērtēt un nonākt pie attiecīgiem secinājumiem. Jauniešiem piemīt kāda iezīme, kas iespējams nav tikusi pilnvērtīgi novērtēta – maksimālisms. Šī iezīme ir ļoti nozīmīga, jo palīdz jauniešiem sasniegt savus mērķus, darīt visu iespējamo un pielietot maksimāli daudz pūļu, lai sasniegtu sev vēlamu. Šī īpašība ļoti labi noder arī pārrunu veidošanai, kas ir paredzētas, lai aprobētu diplomdarba uzdevumu kopu. Tajā ir paredzēts, ka skolēni izsaka savu viedokli par mūsdienu situāciju sabiedrībā, par indivīda vietu un lomas nozīmi sabiedrībā, par varas attiecībām ar indivīdu un dažādiem citiem jautājumiem, kuru analizēšanai ieteicama skolēna – maksimālista pieeja.

Pēc E. Ēriksona, agrīnais briedums personībai iestājas 20-24 gados. Šajā stadijā ego krīze vērsta uz intimitātes attīstību vai arī izolāciju. Krievu psiholoģijā par jauniešu periodu dēvē vecumu no 15 līdz 18 gadiem.²⁹

Agrīnā brieduma attīstību nosaka iepriekšējo vecumposmu attīstība, kā lojalitāte, kompromiss, uzpurēšanās savstarpējās attiecībās. Ir izteiktas draudzības un mīlestības vajadzības. Kampanella savā utopiskajā sacerējumā runā par daudzām no tēmām, kas skar iepriekšminētās vecumposmam izteiktās vajadzības. Utopiska sabiedrība neparedz kompromisus problēmu risināšanā, jo viss, kas indivīdam ir jā dara, ir jau iepriekš noteikts, tiek stingri pārraudzīts un kontrolēts. Parādot skolēniem šo utopijas piemēru ir iespējams to pasniegt kā “sliktu” piemēru savstarpējo attiecību risināšanas sfērā. Skolēni analizējot šo negatīvo piemēru, var secināt par to, kā nepieļaut attiecīgās kļūdas un to, cik liela nozīme ir kompromisu meklēšanai sarežģītās dzīves situācijās.

Agrīnajā briedumā attīstās tikumiskās un estētiskās jūtas, stabilizējas raksturs, ir apgūtas sociālās funkcijas. Cilvēks šajā vecumā tiecas pēc ideāla, pēc vēlēšanās pārveidot pasauli, pievēršas pastiprinātai dzīves jēgas meklēšanai. Cilvēku raksturo centieni virzīties uz augstu kvalifikāciju, apgūt zināšanas un prasmes, iesaistīties sabiedriskajā darbībā, izklaidēties.³⁰

Agrīnā brieduma periodā:

- ✓ Noris personības pilnveidošanās;
- ✓ Attīstās patstāvība un pašnoteikšanās;

²⁹ Svence G. *Pieaugušo psiholoģija*, Rīga: Raka, 2003. 11.-12. lpp.

³⁰ Turpat, 13.lpp

- ✓ Skolēns pilnībā apzinās mācību un profesijas izvēles sabiedrisko jēgu;
- ✓ Interese kļūst noturīga;
- ✓ Izziņas process – uztvere, atmiņa, domāšana, valoda, iztēle – nostiprinās;
- ✓ Veidojas jauniešu pasaules uzskats;
- ✓ Spilgti izpaužas tendence uz pašizglītību;

Skolotāja uzdevums ir sekmēt jauniešu personības vispusīgu attīstību, vispārcilvēcisko un nacionālo vērtību apzināšanos, liekot tās savas darbības pamatā.³¹

³¹ Žukovs L. *Ievads pedagogijā*. Rīga: Raka, 1997. 29.-30.lpp

3.2. Mācību principi tēmas apgūvē

Izglītības, attīstības un audzināšanas vienotības princips. Šis princips ir viens no būtiskākajiem mācību tēmas apgūvē, bet diemžēl bieži vien skolas darbā netiek ievērots. Tas paredz, ka vienlīdz svarīgas ir gan zināšanu, gan prasmju attīstība, gan arī attieksmes jeb attīstības un audzināšanas uzdevuma pilnveidošana. Kulturoloģijas mācību priekšmets paredz to, ka līdztekus dažādu kultūras faktu iepazīšanai ir tik pat ļoti nozīmīgi vai pat vēl nozīmīgāk veidot skolēnu attieksmi pret attiecīgo kultūras vēstures faktu vai procesu. Apgūstot tēmu *Sabiedrība un indivīds*, mācību stundu plānos ir paredzēts laiks, kurā notiek skolotāja vadītas pārrunas par to, kas ir izdarīts stundas laikā. Šīs pārrunu minūtes ir paredzētas tam, lai nostiprinātu skolēnu viedokļus par apgūto tēmu, kā arī, lai dzirdētu klasesbiedru attieksmi pret attiecīgo jautājumu, un iespējams, mainītu vai papildinātu savu attieksmi pret to.

Mācību zinātniskuma un saprotamības princips. Šis princips paredz skolēnu iepazīstināšanu ar objektīvām atbilstīgās zinātnes pamatnostādņēm. Zinātniskuma princips paredz, ka informācija, kura tiek piedāvāta skolēniem nav subjektīva, bet gan pamatota zinātnes teorijām, faktiem, jēdzieniem un likumsakarībām.³² Aprobētajā uzdevumu kopā zinātniskuma princips tiek pielietots jau pirmajā mācību stundā, kad skolēniem tiek piedāvāts analizēt un atbildēt uz jautājumiem par tekstu, kurā tiek definēta utopija un skaidrota vēstures perspektīvā kā literāri filozofisks žanrs (skatīt 1.pielikumu).

Mācību saistījuma ar dzīvi un praksi princips. Skolēniem mācību stundās ir garlaicīgi tad, ja tajās tiek stāstīta tikai teorija. Bet pat sausas teorijas lekcijas var pārvērst interesantā un skolēniem saistošā nodarbībā tad, ja šo teoriju saista ar reālo dzīvi jeb praksi, teorijas stāstījumā iesaistot praktiskus piemērus. Šī principa pilnvērtīgu realizāciju piedāvā diplomdarba ietvaros aprobētā uzdevumu kopa, kuras ietvaros skolēniem tiek piedāvāti dažādi fragmenti no T. Kampanellas filozofiskā darba "Saules pilsēta". Tātad utopijas fragmenti ir kā piemērs tam, kādu utopisku sabiedrību ir izveidojis autors savā literārajā darbā, taču šī T. Kampanellas ideālā sabiedrība ir tikai teorētiska. Pārrunājot šo sabiedrības modeli ar skolēniem, var spriest, vai šādu sabiedrību varētu vai vajadzētu veidot mūsdienu sabiedrībā, vai mūsdienu cilvēks vēlētos dzīvot šādā ideālā sabiedrībā, kur visas rīcības ir iepriekš determinētas, vai indivīda un sabiedrības

³² Albrehta Dz. *Didaktika*. Rīga: Raka, 2001. 40.-41.lpp

attiecības ir līdzvērtīgas vai tomēr kāds no faktoriem ir dominējošs pār otru un tml. Salīdzinot filosofiskā darba sabiedrību ar mūsdienu sabiedrību var veiksmīgi rosināt skolēnus domāt par savu eksistenci mūsdienu sabiedrībā un to ietekmējošos faktorus.

Sistemātiskuma un secīguma princips. Šis princips paredz, ka skolēniem stundu viela mācību priekšmetā ir jāizklāsta loģiskā secībā, ievērojot secīguma un sistemātiskuma principus. Kulturoloģijas mācību stundas varētu būt krietni pilnvērtīgāk realizējamas vidusskolā tad, ja līdztekus šim mācību priekšmetam skolēni apgūtu arī kultūras vēsturi. Bet ņemot vērā to, ka kulturoloģija un kultūras vēsture bieži vien skolās ir izvēles priekšmeti (ja vispār skola piedāvā šādu izvēli), tad visbiežāk tiek apgūts viens vai nu otrs mācību priekšmets, tādā veidā skolotājam kulturoloģijas stundā jāstrādā ar skolēniem, kuriem nav zināšanu bāzes kultūras vēsturē, kas ir ievērojami apgrūtinājošs faktors. Šis mācību princips tēmas apgūvē izpaužas sekojoši. Pirmajās divās mācību stundās skolēni apgūst teorētiskās zināšanas par to, kas ir utopija un dažādus jēdzienus, kas ar to saistīti, par to, kas bija filozofs T. Kampanella un viņa ievērojamāko daiļradi, kā arī kultūras vēstures kontekstu jeb nozīmīgākos faktus vēsturē, kas norisinājušies laikā, kad dzīvoja T. Kampanella. Pārējās trīs mācību stundas ir lielā mērā balstītas uz attieksmes veidošanu skolēniem par dažādām tēmām, kas saistītas ar tēmu *Indivīds un sabiedrība*. Sistemātiskuma princips diplomdarba autores izstrādātajā uzdevumu kopā ir ļoti cieši saistīts ar izglītības, attīstības un audzināšanas principu, jo autore uzskata, ka zināšanām ir jābūt pakārtotām audzināšanai un attieksmes veidošanai skolēniem, jo “skolotājam jā māca nevis (mācību) priekšmets, bet skolēns”³³.

Mācību teorētiskās domāšanas attīstības un uzskatāmības princips. Uzskatāmības princips ir neatņemams praktiski darbojoties ar skolēniem. Domu kartes, prāta vētras, tabulas, shēmas, ideju modelēšana, piecīnīdies dzejoļu rakstīšana vai brīvie raksti – visas šīs un daudz citas metodes palīdz produktīvāk strādāt ar skolēniem un uzskatāmi darboties kopā uzdevumu kopas aprobācijas laikā.

“Skolēnu apzinīguma un intelektuālās aktivitātes princips ir radies un attīstījies cīņā pret dogmatismu un tekstu mehānisku iekalšanu”³⁴ – šādu apgalvojumu izvirza pedagoģijas profesore Dz. Albrehta. Šis princips skolās Latvijā kļuva aktīvs tikai pēc Latvijas brīvības otrreizējās

³³ Kondrāts Ģ. Raksts *Siguldas skolotājs Edgars Bajaruns dara to, kas pašam patīk*. 29.02.2016. [skatīts 2016.gada 2.maijā]. Pieejams: <http://www.aprinkis.lv/zinas/item/29719-siguldas-skolotajs-edgars-bajaruns-dara-to-kas-pasam-patik>

³⁴ Albrehta Dz. *Didaktika*. Rīga: Raka, 2001. 42.-43.lpp

atgūšanas sprīdi pirms pagājušā gadsimta beigām. Iespējams, ka tas ir iemesls, kāpēc šis princips dažreiz netiek konstruktīvi ievērots nobriedušu, vecāka gadagājuma skolotāju vidū. Uzdevumu kopā šis princips tiek realizēts pārrunās pēc abu dubulto dienasgrāmatu aizpildes, kad skolēni, skolotājas vadītās pārrunās, apspriež to, kādi svarīgi fakti tika lasīti filosofiskā darba fragmentos.

Ievirze pašizglītībā. Zelmanis jau šī gadsimta sākumā apgalvoja, ka mūsdienu cilvēkam ir jāmacās visu mūžu.³⁵ Pēc vairāk nekā piecpadsmit gadiem šis profesora Zelmaņa izteikums ir kļuvis arvien aktuālāks ik gadu. Mūsdienās, kad tehnoloģijas attīstās ārkārtīgi straujos tempos, ir svarīgi bieži paaugstināt profesionālo kvalifikāciju un uz to ir gatavs tikai tas cilvēks, kas jau kopš skolas gadiem ir pieradis mācīties patstāvīgi. Par mūžizglītības jautājumu mūsdienās ir kļuvušas gandrīz visas profesijas, jo tehnikas attīstība paredz moderno tehnoloģiju ienākšanu visās dzīves jomās, protams, arī visās darba tirgus jomās.

Pozitīvs emocionālā fona princips. Pozitīvs emocionālais fons mācību stundās ir nepieciešams, lai nodrošinātu skolēnu aktivitāti stundās. Emocionālo gaisotni rada skolēnu un skolotāja sadarbības rezultāts. Zelmanis uzskata, ka pozitīvu emocionālo fonu no skolotāja puses nodrošina trīs īpašības, kurām būtu jāpiemīt skolotājam – optimisms, labestība un humora izjūta. Pozitīva emocionālā gaisotne ir vairāku audzināšanas darba gadu gaitā iegūstams panākums, kur galvenā ietekme ir skolotāja autoritātei.³⁶

Mācību rezultātu noturīguma princips. Kā pēdējais, bet ne mazāk nozīmīgs ir mācību rezultātu noturīguma princips, kas paredz mācību stundās runāto pamatot uz vispārēju apziņu. Albrehta apgalvo, ka īpaša nozīme ir jauno zināšanu saistīšanai ar iepriekš iegūtajam zināšanām.³⁷ Šis princips, kas iemieso zināšanu atkārtošānu un to saistīšanu ar jaunām zināšanām tiek realizēts aprobētās uzdevumu kopas otrajā mācību stundā, kad skolēni veido tā saucamo klases kopējo zināšanu tezauru – tādā veidā atkārtojot un kopīgi atceroties iepriekš apgūtās zināšanas. Šo principu ir nepieciešams realizēt, lai zināšanas, kuras tiek iegūtas mācību stundās, būtu pēc iespējas noturīgākas un paliktu atmiņā.

³⁵ Zelmanis V. *Pedagoģijas pamati*. - Rīga: RaKa, 2000. 108.lpp

³⁶ Turpat, 110.lpp

³⁷ Albrehta Dz. *Didaktika*. Rīga: Raka, 2001. 44.-45.lpp

3.3. Mācību metožu izvēle un pamatojums

Veidojot uzdevumu kopu tēmas apguvei, mācību metodes tika rūpīgi izvēlētas, jo tas būtiski ietekmē gan skolēnu mācību procesa rezultātus un sasniegumus, gan skolēnu attieksmes veidošanos pret apgūstamo tēmu, mācību priekšmetu un pret mācībām, kā arī motivāciju vispār.³⁸ Tas pastarpināti nosaka arī skolēna personības veidošanos un attīstību, kas ir pat svarīgāk nekā attieksme pret mācībām.

Metožu izvēlē Dz. Albrehta iesaka ņemt vērā:

- ✓ Mācību posmam izvirzītos mācību mērķus un uzdevumus;
- ✓ Apgūstamā mācību satura specifiku;
- ✓ Skolēnu mācīšanās iespējas, kas ietver gan vecumposma iespējas – fiziskās un psihiskās, gan sagatavotības līmeni – izglītības un audzināšanas, gan arī klases kolektīva īpatnības;
- ✓ Ārējo apstākļu īpatnības;
- ✓ Mācībām atvēlētais laiks un skolas materiālās bāzes stāvoklis;
- ✓ Skolēnu iespējas, kas ietver viņu personības īpašības un citus individuālus faktorus.³⁹

Savukārt, R. Andersone uzskata, ka mācību metožu izvēli ietekmē arī tāds faktors kā skolotāja metodiskā gaume. Jāpiemin, ka metodes jāizvēlas pēc iespējas daudzveidīgākas, jo vienveidīga metožu izvēle apdraud skolēnu izaugsmi.

Lai sasniegtu mācību mērķi, izmantotas vairākas metodes:

Izskaidrojoši ilustratīvā metode. Šīs metodes uzdevums ir sniegt skolēniem gatavu informāciju un organizēt tās apguvi. Metode ir viens no vienkāršākajiem un laika ziņā ekonomiskākajiem veidiem, kā skolēniem nodot vispārinātu un sistematizētu cilvēces pieredzi jeb zināšanas apgūstamajā tēmā. Šo metodi ir ieteicams izvēlēties jauna temata apguvei. Tieši tā tas ir darīts, diplomdarba ietvaros sastādot mācību stundu plānu, kas paredz, ka skolēniem prezentācijas veidā tiek ilustratīvi skaidrota jaunā mācību tēma. Šīs metodes izmantošana skolotāja darbībā

³⁸ Albrehta Dz. *Didaktika*. Rīga: Raka, 2001. 70.-74.lpp

³⁹ Turpat, 85.-86.lpp

nosaka, ka skolotājs ar dažādiem līdzekļiem sniedz gatavu informāciju. Informācijas sniegšanai tiek izmantoti mutvārdi (stāstījums, skaidrojums), uzskates līdzekļi (attēli, videomateriāli), iespiesti teksti (diplomdarba uzdevumu kopas aprobācijas laikā tika izmantota T. Kampanellas darbs “Saules pilsēta”).

Problemātikas izklāsts. Šo metodi skolotājs var izvēlēties, lai salīdzinātu sarežģītu problēmu ar tādu, kas būtu pa spēkam skolēnu risināšanai. Skolotājs izstāsta problēmu un izskaidro arī to, kā soli pa solim, atkārtojot problēmas risināšanas ceļus, šo problēmu risināt. Problemātiskā izklāsta metodes pielietošanas rezultātā skolēni apgūst attiecīgās problēmas risināšanas paņēmienus un loģiku, taču problēmas risināšanas radošā pieredze veidojas tikai tad, ja skolēniem problēmu jārisina pašiem, patstāvīgi izvēloties tās risināšanas veidu. Beidzamais tika visbiežāk pielietots aprobējot uzdevumu kopu tāpēc, lai skolēni attīstītu prasmi radoši domāt un patstāvīgi risināt problēmu pēc oriģināla izklāsta.

Pārdzīvojuma un emocionālās iedarbības metode. Šis izglītības satura elements prasa veidot attieksmi pret visu apkārtējo pasauli un dažādām tās jomām, sasniedzot emocionāli vērtējošu audzinātību. Attieksmes veidošana ir, autores prāt, visnozīmīgākais elements pilnvērtīgas personības attīstībā. Tās svarīgākais nosacījums ir emocionālā iedarbība, skolēna jūtu ietekmēšana. Dz. Albrehta uzskata, ka no pārdzīvojumu dziļuma un rakstura ir atkarīgs tās attieksmes dziļums un raksturs, kas veidojas pret attiecīgo kultūras parādību vai darbību, vai objektu. Diplomdarba prakses ietvaros aprobētajās mācību stundās šī metode tika aktīvi izmantota. Skolotāja rosināja skolēnus domāt par dažādiem eksistenciāliem jautājumiem, kas nenoliedzami padara uztveri emocionālu, līdz ar to veidojot attieksmi pret elementu.⁴⁰

⁴⁰ Albrehta Dz. *Didaktika*. Rīga: Raka, 2001. 76.-86.lpp

3.4. Mācību līdzekļu un organizācijas formu stundā izvēle un to pamatojums

Skolēniem ir sagatavotas darba lapas, kuras skolēni izmanto mācību stundās, veicot attiecīgos uzdevumus. Plašākai tēmas apguvei notiek arī attēlu demonstrējumi, kas norisinās uzdevumu kopas otrajā mācību stundā, prezentācijas laikā. Skolēniem gan prezentācija, gan darba lapas, gan filosofiskā darba pilnā versija, kura fragmenti mācību stundas laikā tiek analizēti un pārrunāti, gan arī visu darbu vērtēšanas kritēriji ir pieejami speciāli attiecīgajai klasei izveidotajā e-pastā, kura lietotājevārdu un paroli zina katrs skolēns un var tam brīvi piekļūt. Tas ir nepieciešams gadījumā, ja skolēns slimo vai nav ieradies uz mācību stundu, tad viņš attiecīgo darbu, kas ir iekavēts, var izpildīt individuāli, neatrodoties klases telpā. Faili, kas tiek elektroniskā formā ievietoti e-pastā noder arī skolēniem, kas vēlas paplašināt savas zināšanas un, piemēram, izlasīt visu T. Kampanellas “Saules pilsētu”.

Mācību līdzekļi tiek veidoti tā, lai būtu atbilstīgi mācību saturam un lai tiktu ievēroti mācību principi un ievēroti paredzētie mācību satura elementi.⁴¹

Kā mācību organizācijas pamatforma kulturoloģijas mācību priekšmetā – mācību stunda. Stundā tiek lietotas divu veidu organizācijas formas – frontālā un individuālā. Katra no šīm organizācijas formām prasa atbilstīgu skolotāja un skolēnu rīcību un attieksmi.

Frontālā organizācijas forma

Skolotājs ar attiecīgās klases skolēniem rod tiešu saskarsmi – skolēni klausās skolotāja stāstījumu, uzdod jautājumus un saņem skaidrojošas atbildes, skatās skolotāja demonstrējumus, kopā ar skolotāju iesaistās kopējas problēmas risināšanā. Skolotājs ar savu personību gan idejiski, gan emocionāli ietekmē skolēnus. Šo organizācijas formu izmanto, kad apgūst būtiskāko programmas vielu.

Individuālā organizācijas forma

Katrs skolēns individuāli saņem uzdevumu, kas viņam ir jāveic, neatkarīgi no pārējiem klasesbiedriem. Šī organizācijas forma ļauj katram skolēnam strādāt viņam piemērotā tempā, kas

⁴¹ Albrehta Dz. *Didaktika*. Rīga: Raka, 2001. 51.-53.lpp

ir īpaši svarīgi tad, kad uzdotais uzdevums paredz sava viedokļa formulēšanu un radošu rezultātu. Individuālo darbu skolēni veic, lai mācītos paplašināt savas zināšanas, kā arī veidotu prasmes un iemaņas.

Dažādas mācību organizācijas formas vienas stundas laikā ir ieteicams apvienot, lai panāktu, ka programmas vielas pamatus skolēni apgūtu atbilstīgi savām attīstības potencēm.⁴²

⁴² Albrehta Dz. *Didaktika*. Rīga: Raka, 200. 92.-93.lpp

3.5. Mācību vērtēšanas kritēriji

Uzdevumu kopas piecu mācību stundu garumā tiek vērtētas, izmantojot summāro vērtēšanas sistēmu.

Mācību stundas nr.	Skolēna darbība	Piezīmes	Punkti
1.	Darbs ar tekstu “Par utopijas vēsturi”	Punktu sadalījums: 1.jautājums – 2 punkti; 2.jautājums – 3 punkti; 3.jautājums – 6 punkti; 4.jautājums – 4 punkti; 5.jautājums – 4 punkti; 6.jautājums – 3 punkti;	22
2.	Aktīva piedalīšanās stundas darbā	*	5
3.	Dubultā dienasgrāmata “Indivīda sociālā loma”	Par katru tabulas sadaļu (tās ir trīs) – 3 punkti.	9
	Aktīva piedalīšanās stundas darbā	*	5
4.	Dubultā dienasgrāmata “Indivīda sociālā loma”	Par katru tabulas sadaļu (tās ir divas) – 3 punkti.	6
	Aktīva piedalīšanās stundas darbā	*	5
5.	Eseja	Vērtēšanas kritēriji: Eseja ir strukturēta (skaidri saskatāms ievads, galvenā daļa un nobeigums) – 2 punkti; Eseja ir pamatota ar trīs argumentiem (par katru argumentu 3 punkti) – kopā 9 punkti; Eseja nav bezpersoniska, vienaldzīga, personiskais viedoklis ir pamatots – 4 punkti.	15
KOPĀ			67

*Iegūstamos punktus var lielā mērā ietekmēt arī disciplīna, uzvedība stundā, attieksme, atsaucība, ieinteresētības līmenis kā arī tas, vai skolēns piedalās kopīgajās klases pārrunās, vai atbild uz skolotājas jautājumiem un tml.!

Punktu sadalījuma pamatojums

Darbam ar tekstu jeb teorētisko zināšanu apguvei autore ir paredzējusi procentuāli lielāko punktu skaitu – 22 punkti jeb aptuveni 32% no kopējā punktu skaita. Autore uzskata, ka, lai skolēni spētu padziļināti spriest par kādu tēmu, sākotnēji ir jāapgūst šīs tēmas vēsturiskais aspekts jeb jāapgūst vispārpieņemtās pamatzināšanas. Viedokļa rakstiskai izteikšanai pēc dubultās dienasgrāmatas principa un viedokļa rakstiskai izteikšanai argumentētas esejas veidā, kā arī viedokļa pamatošanai un attieksmes paušanai klātienē ir atvēlēti katram no iepriekš nosauktajiem pa 15 punktiem jeb 22% no kopējā punktu skaita.

Arī esejas vērtēšanas kritēriju procentuālais iedalījums ir idejiski līdzīgs. Tātad – par argumentētu zināšanu paušanu jeb zināšanām tiek piešķirts vislielākais punktu skaits, kas ir 9 punkti jeb 60% no iespējami iegūstamajiem 15 punktiem. Kā visai nozīmīgs ir arī pēdējais kritērijs, kurš nosaka, ka eseja nedrīkst būt bezpersoniska, tai ir jābūt saistītai ar tā rakstītāja personīgajām izjūtām par tēmu, kuru viņš apspriež. Kopumā tikai par zināšanu argumentētu paušanu un personīgās attieksmes parādīšanu skolēns iegūst gandrīz 90% no sava vērtējuma par eseju. No skolēniem tiek gaidīts arī ievērot vispārpieņemtās esejas rakstīšanas noteikumus, kas ir strukturētība, taču šis kritērijs ir ievērojami nenozīmīgāks nekā zināšanas un attieksmju paušana – tikai 13% no kopējā punktu skaita, ko var iegūt par esejas uzrakstīšanu.

Punktu atbilstība ballēm⁴³:

Balles	1	2	3	4	5	6
Punkti no (ieskaitot)	0,01	7,37	14,74	22,11	32,16	40,20
Procenti no (ieskaitot)	1%	11%	22%	33%	48%	60%

7	8	9	10	Maksimālais punktu skaits
46,23	51,59	56,95	63,65	67
69%	77%	85%	95%	100%

⁴³ *Izglājamo mācību sasniegumu vērtēšanas kārtība Salaspils 1. vidusskolā.* Salaspils: Salaspils 1.vidusskola, 2015 [Skatīts 2016.gada 9.aprīlī] Pieejams: http://s1vsk.lv/vert_nolik.htm

4. UZDEVUMU KOPA

Mācību tēmas saturs un sasniedzamais rezultāts⁴⁴

Mācību satura komponents	Mācību priekšmeta obligātais saturs	Sasniedzamais rezultāts
Indivīds un sabiedrība	Indivīda un sabiedrības attiecības dažādās kultūrās	Izprot indivīda vietu un sociālo lomu kultūrā, kā arī dažādu sociālo grupu mijiedarbību; Prot skaidrot ideoloģijas un varas ietekmi kultūrā; Spēj pamatot savu vērtību sistēmu un skaidrot tās mainības/nemainības iemeslus;
	Tradicionālā, masu un elitārā kultūra	Prot raksturot masu, elitāro un subkultūru, izprot subkultūras lomu mūsdienu sabiedrībā; Apzinās etniskās un nacionālās kultūridentitātes nozīmi, saskata savas iespējas nacionālās kultūras kopšanā.

Mācību tēmas mērķis

Rosināt analizēt informācijas avotus, salīdzināt vēsturiskās un mūsdienu vērtības un izdarīt secinājumus, tādējādi sekmējot kultūrizglītotas personības veidošanos.

⁴⁴ Ministru Kabineta 2013. gada 21. maija noteikumi Nr. 218 „Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu, mācību priekšmetu standartiem un izglītības programmu paraugiem”: LR Ministru Kabineta noteikumi Nr. 218. 22. Pielikuma 1. nodaļas 1. punkts [skatīts 2016.g. 13.janvārī] Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=257229>

Mācību tēmas uzdevumi:

1. Apgūt zināšanas par kultūras mantojumu un gūt ieskatu par renesanses laikā tapušo filosofisko darbu “Saules pilsēta” un tā autoru Tomazo Kampanellu.
2. Veicināt izpratni par viedokļu dažādības iespējamību, attīstot prasmi toleranti izteikt savu viedokli par būtiskām kultūrfilosofiskām problēmām.
3. Attīstīt prasmi izteikt savu viedokli un to argumentēti pamatot.
4. Attīstīt prasmi salīdzināt, analizēt un vērtēt kultūras sasniegumus, liecības un informācijas avotus.

Tēmas plānojums pa stundām

1.stunda

Stundas tēma: Utopija, tās vēsturiskais aspekts

Jēdzieni: Utopija, antiutopija, modernā utopija, klasiskā utopija

Stundas plānojums pa minūtēm		
Laiks, minūtes	Skolotājs	Skolēni
2 min.	Sasveicinās ar skolēniem. Skolotājs iepazīstina ar tēmu. Motivācijas veidošana.	Sagatavojas stundai, sasveicinās.
3 min.	Tiek demonstrēts video materiāls “Utopia – The Perfect World” – vizuāli audiāls ievads tēmai.	Skolēni skatās video.
5 min.	Skolotājs mudina komentēt video materiālā redzēto un dzirdēto. Uzvedinošie jautājumi, pārrunas.	Skolēni komentē redzēto un dzirdēto, izsaka savas domas par tēmu.
20-25 min.	Skolēniem izdala informācijas avotu “Par utopijas vēsturi” (1.pielikums) un darba lapas (2.pielikums), izskaidro uzdevumu – atbildēt uz jautājumiem.	Skolēni lasa informāciju par utopiju un atbild uz jautājumiem.
5-10 min.	Skolotājs uzdod jautājumus par izlasīto tekstu. Atbilžu pārrunāšana.	Skolēni atbild uz skolotājas jautājumiem. Pārrunā savas atbilžu versijas.

Ievadstunda, motivācijas veidošana

Skolotājs iepazīstina ar tēmu, kuras apgūšanai paredzētas nākamās četras kulturoloģijas stundas. Tam seko īss video materiāls “Utopia – The Perfect World”⁴⁵, kas rosina domāt par to, vai skolēni vēlētos dzīvot utopijā, perfektā pasaulē bez problēmām. Video ir kā ievads iepazīstināšanai ar tēmu un skolēnu ieinteresēšanai.

Turpmākais stundas process: Seko darbs ar tekstu, kura laikā skolēni var uzdot skolotājam jautājumus, ja kaut kas no tekstā minētā nav skaidrs.

⁴⁵ Video *Utopia – The Perfect World* Garums: 2:24. [skatīts 2016.gada 6.aprīlī] Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=peSpUDMcGR8>

2.stunda

Stundas tēma: Kampanellas utopija “Saules pilsēta” renesanses kultūras kontekstā

Jēdzieni: Humānisms, antropocentrisms, inkvizīcija, protestantisms, renesanse

Stundas plānojums pa minūtēm		
Laiks, minūtes	Skolotājs	Skolēni
2 min.	Sasveicinās ar skolēniem.	Sagatavojas stundai, sasveicinās.
8 min.	Skolotājs rosina skolēnus atcerēties to, par ko bija iepriekšējā kulturoloģijas stunda. Prāta vētra – jānosauc īpašības vārds, kas pirmais asociējas iedomājoties par utopiju.	Skolēni sauc asociācijas, kādas viņiem rodas, dzirdot vārdus ”utopija, utopisks cilvēks”.
15 min.	Skolotāja stāstījums un prezentācija par Tomazo Kampanellu un viņa filosofiski utopisko darbu “Saules pilsēta” (skatīt 3. pielikumā, prezentācijas pirmā daļa “Kampanella” un otrā daļa “Saules pilsēta”).	Skolēni skatās prezentāciju, klausās un pieraksta galvenos faktus.
5-10 min.	Klases kopējā tezaura noskaidrošana. Darbs pāros. Izskaidro, ka katram pārim ir jāuzraksta 3 faktus par renesansi. Skolotājs aicina pārrunāt faktus visiem kopā.	Skolēni pāros raksta 3 faktus, ko viņi atceras par renesansi. Skolēni sauc pa vienam faktam katrs pēc kārtas tā, lai neatkārtotos jau iepriekš pateiktais fakts.

5-10 min.	Skolotājs turpina prezentāciju (3. pielikuma 3.daļa “Tikmēr”), kas ir kā papildinājums skolēnu teiktajiem faktiem par renesansi. Prezentācijas laikā uzdod jautājumus par attēliem, kas ir prezentācijā.	Skolēni skatās un klausās prezentācijas pēdējo daļu, pieraksta faktus, kurus nezināja. Skolēni atbild uz jautājumiem.
-----------	--	---

Stundas ievads

Stundas ievadā skolēni tiek rosināti atcerēties to, ko apguvuši iepriekšējā stundā. Skolēni sauc visas iespējamās asociācijas, kas viņiem veidojas, dzirdot vārdu vai vārdu savienojumus “utopija, utopisks, utopisks cilvēks”. Skolotājs šīs asociācijas pieraksta uz tāfeles vai lielām lapām. Asociācijas tiek pārrunātas. Asociāciju veidošana ir kā iepriekšējā stundā apgūtā atkārtošana, atmiņas atsvaidzināšana.

Stundas process

Stunda turpinās ar prezentāciju, kurā skolotājs stāsta par Tomazo Kampanellas dzīvi un viņa utopiju “Saules pilsēta”. Pēc prezentācijas pirmās un otrās daļas seko pauze skolotājas teorijas stāstījumā un skolēni tiek rosināti sadalīties pāros un katram pārim ir jāuzraksta vismaz 3 fakti, ko viņi zina par periodu vēsturē, ko sauc par renesansi. Skolēni sadalījušies pāros (var arī mazās grupās, ja daudz skolēnu, vai visa klase kopā, ja maz skolēnu) kopīgi raksta faktus. Kad visi pāri to ir beiguši darīt, katrs pāris sauc pa vienam faktam, tā, lai neatkārtojas. Skolotājs visus nosauktos faktus pieraksta uz tāfeles vai lielām lapām. Tie tiek pārrunāti. Pēc pārrunāšanas seko skolotāja prezentācijas trešā beidzamā daļa, kurā ir uzskaitījums ar faktiem, kas raksturīgi renesanses vēstures periodam. Skolēni pieraksta faktus, kas ir jauni vai tikuši piemirsti.

3.stunda

Stundas tēma: Indivīds un sabiedrība

Jēdzieni: sabiedrība, socializācija

Stundas plānojums pa minūtēm		
Laiks, minūtes	Skolotājs	Skolēni
5 min.	Skolotājs sasveicinās ar skolēniem.	Sagatavojas stundai, sasveicinās.
20-25 min.	Skolotājs izdala darba lapas ar uzdevumu “Dubultā dienasgrāmata” ar “Saules pilsētas” fragmentiem par tēmu “Indivīds un sabiedrība” (skatīt 4.pielikumā).	Skolēni lasa piedāvātos fragmentus, raksta savu komentāru.
10-15 min.	Skolotājs uzdod jautājumus par izlasītajiem fragmentiem. Pārrunas.	Skolēni iesaistās pārrunās, atbild uz skolotāja jautājumiem.

Stundas process

Skolotājs izdala darba lapas, kas ir veidotas pēc dubultās dienasgrāmatas principa. Darba lapas teksta fragmentu sadaļā ir tādi citāti no utopijas “Saules pilsēta”, kas ļauj veidot paralēles ar mūsdienu situāciju sabiedrībā vai gluži pretēji – ļauj saskatīt ko diagonāli pretēju, kas mūsdienās nebūtu iespējams vai pat būtu nevēlams. Tika izvēlēti tādi citāti, kas spilgti raksturo utopiju, un tajā bieži sastopamo absurdu un pretrunīgas situācijas. Svarīgākais ir rosināt to, lai skolēni izsaka savu viedokli par izlasīto un apdomāto par tādām tēmām kā indivīda vieta un loma, un lomas nozīmīgums sabiedrībā, ģimenes veidošanas iespējamie veidi, sabiedrības kā kopienas dzīvi, cieņas jautājumi sabiedrībā. Nav būtiskas nozīmes tam, kāds ir skolēnu viedoklis – par vai pret, patīk vai nepatīk – svarīgi ir tas, ka viedoklis ir pamatots un nostājas vienā no pusēm, visnevēlamākā reakcija uz citātu ir vienaldzība. To, kā skolēniem izdevās aizpildīt dubultās dienasgrāmatas skatīt 5.pielikumā.

Metodiskais paņēmiens “Dubultā dienasgrāmata”. Darba lapa iekārtota šādi:

<p>Teksta fragmenti, kuriem būtu jāiespaido, jāraisa pārdomas, jāveido neizpratne, jāmulšina (skolotāja izvēlēti). Skolēns tiek mudināts pasvītrot, atzīmēt konkrēto teksta daļu, kas ir visvairāk iespaidojusi (ja netiek veidots komentārs par visu teksta fragmentu), par kuru tiek rakstīts komentārs.</p>	<p>Komentāri: Kāpēc tieši konkrētā teksta daļa tika pasvītrotā? Kādas asociācijas veidojas lasot šo fragmentu? Kādi jautājumi rodas? Kādas pārdomas veidojas? Vai vari saskatīt kādas paralēles ar mūsdienām?</p>
<p>1.</p> <p>2.</p> <p>3.</p>	

Aizpildot sadaļu “Komentāri”, skolēniem nav obligāti jāatbild uz visiem jautājumiem, kas ir rakstīti, jo tie ir rosinošie jautājumi. Pēc dubultās dienasgrāmatas aizpildīšanas, komentāri tiek pārrunāti.

4.stunda

Stundas tēma: Individā un varas attiecības

Jēdzieni: sociālais statuss, sociālā loma, sociālās grupas, sociālā mijiedarbība, vara

Stundas plānojums pa minūtēm		
Laiks, minūtes	Skolotājs	Skolēni
5 min.	Skolotājs sasveicinās ar skolēniem.	Sagatavojas stundai, sasveicinās.
15-20 min.	Skolotājs izdala un izskaidro uzdevumu “Dubultā dienasgrāmata” ar “Saules pilsētas” fragmentiem par tēmu “Indivīda un varas attiecības” (skatīt 6.pielikumā).	Skolēni lasa piedāvātos fragmentus, raksta savu komentāru.
10-15 min.	Pārrunas par lasītajiem fragmentiem. Paņēmiens – teksta analīze “Atstāj pēdējo vārdu man!”	Diskusija, pārrunas ar skolotāju.
5 min.	Skolotāja izskaidro mājas darbu – sagatavot trīs argumentus esejai. Piedāvā izvēlēties esejas nosaukumu.	Skolēni klausās un pieraksta, uzdod jautājumus, ja ir neskaidrības. Skolēni izvēlās esejas nosaukumu.

Stundas process

Darba lapas teksta fragmentu sadaļā ir tādi citāti no utopijas “Saules pilsēta”, kas ļauj veidot paralēles ar mūsdienām vai kādu nesenas vēstures posmu pasaules kultūras un politiskajā vēsturē, kā arī dod pamatu diskutēt un domāt par indivīda sociālo statusu un lomu sabiedrībā, par dažādām sociālām grupām, sociālo mijiedarbību un varas attiecībām starp indivīdu un sabiedrību.⁴⁶

⁴⁶ Ierosmes mācību priekšmeta „Kulturoloģija” apguvei. Metodiskais materiāls. 35.-40. lpp [Skatīts 2016.gada 13.janvārī] Pieejams: <http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/kulturologija.pdf>

Kā mājas darbu skolotājs uzdod sagatavot trīs argumentus esejai, kuras tēmu skolēns katrs var izvēlēties sev interesējošo. Skolotājs piedāvā iespējamus tēmu izvēles variantus, esejas nosaukumu:

- ✓ “Mana labklājības zeme”;
- ✓ “Pasaulei vajag ideālus”;
- ✓ “Pasaulei nevajag ideālus”;
- ✓ “Staļins ar “Saules pilsētu” kabatā”;
- ✓ Cits skolēna izvēlēts nosaukums.

Teksta analīze “Atstāj pēdējo vārdu man!”

Šis paņēmiens krietni atvieglo refleksiju pēc teksta izlasīšanas un palīdz labāk saprast fragmentus. Veiksmīgi to ir izmantot tāpēc, lai katras pārdomas nebūtu tikai skolotāja jautājumi un skolēnu atbildes uz tiem. To var izmantot pēc jebkura teksta lasīšanas vai, šajā gadījumā, kopā ar metodisko paņēmienu “Dubultā dienasgrāmata”.

Teksta analīzes norise

- ✓ Kāds skolēns nolasa citātu, kurš viņu ir visspilgtāk iespaidojis, samulsinājis, iepriecinājis, apbēdinājis, sasmīdinājis, sadusmojis un tml.
- ✓ Pārējie skolēni komentē šo citātu, izsaka par to savas domas.
- ✓ Skolēns, kurš pirmais nolasījis citātu, pagaidām klusē un neizsaka savu viedokli.
- ✓ Skolotājam jāseko līdzi, lai skolēni, kas komentē citātu, nenovirzītos no tēmas.
- ✓ Arī skolotājam ir tiesības izteikt savu komentāru par citātu.
- ✓ Kad visi skolēni ir izteikušies, tad arī skolēnam, kurš pirmais ir lasījis savu citātu ir kā pēdējam jāsaka savs viedoklis par to (jāsaka pēdējais vārds).
- ✓ Tādā veidā turpinās citātu lasīšana un izrunāšana, nākamais skolēns sāk lasīt savu citātu un process sākas no jauna.⁴⁷

⁴⁷ Ideju banka. *Mācību metodes un metodiskie paņēmieni*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009. 15.lpp

Teksta analīzes izmantošanas priekšrocības

- ✓ Veido iemaņas darbam ar tekstu;
- ✓ Ļauj labāk izprast teksta komentētāja domas par konkrēto fragmentu;
- ✓ Palīdz gūt teorētiski pamatotu spriestspēju par kādu nostādni konkrētā jautājumā;
- ✓ Ļauj salīdzināt dažādu subjektu dažādus uzskatus un viedokļus par vienu un to pašu problēmu, nostādni vai jautājumu.

Darba norise

- ✓ Skolēni iepazīstas ar tekstu;
- ✓ Pamatojoties uz tekstu, izspriež galveno domu;
- ✓ Samēro tekstā paustos uzskatus ar saviem uzskatiem;
- ✓ Domās atbild uz jautājumu – ko es darītu, ja būtu šādā situācijā? Vai es gribētu dzīvot šādā vietā, valstī, kultūrā? Vai man tas ir pieņemams? Katrai no atbildēm uz šiem jautājumiem ir jābūt pamatojumam – kāpēc?
- ✓ Tekstā atrod visbūtiskāko teikumu, autora izteikto domu, kas izraisīja vislielākās pārdomas, iespējamu konfliktsituāciju;
- ✓ Ja tas ir iespējams, tad salīdzina konkrētā teksta fragmenta problēmas risinājumu un uzskatus par šo jautājumu ar citiem, kas šo teksta fragmentu ir uzskatījuši par būtiskāko. Secina, kas šajās domās, fragmenta pārdomās ir bijis kopējs, bet kas atšķirīgs.⁴⁸

⁴⁸ Miķelsons L. *Mācību metodes sociālajās zinībās*. Rīga: RaKa, 2002. 116.-117.lpp

5.stunda

Stundas tēma: Eseja

Jēdzieni: argumentēta eseja

Stundas plānojums pa minūtēm		
Laiks, minūtes	Skolotājs	Skolēni
5 min.	Skolotājs sasveicinās ar skolēniem.	Sagatavojas stundai, sasveicinās.
35 min.	Skolotājs pastāsta par uzdevumu rakstīt eseju, izmantojot mājās sagatavotos argumentus. Skolotājs izskaidro esejas vērtēšanas kritērijus.	Skolēni raksta eseju atbilstīgi iepriekšējā stundā izvēlētajai tēmai un izmantojot mājās darba ietvaros atrastos trīs argumentus.

Esejas vērtēšanas kritēriji

Kritērijs	Punktu skaits
Eseja ir strukturēta (ievads, galvenā daļa, nobeigums);	2 punkti
Eseja ir pamantota ar trīs argumentiem;	Katrs arguments – 3 punkti. Kopā – 9 punkti
Eseja nav bezpersoniska, vienaldzīga, personiskais viedoklis ir pamatots.	4 punkti
KOPĀ:	15 punkti

SECINĀJUMI

- ✓ Darba mērķis - pārbaudīt utopiju izmantošanas iespējas kulturoloģijas stundās vidusskolā, apgūstot tēmu *Sabiedrība un indivīds* - tika sasniegts, kā pētījuma bāzi ņemot Salaspils 1.vidusskolas 11. klases skolēnus.
- ✓ Apkopojot mācību procesa rezultātus diplomdarba autore secina, ka darbam izvirzītie uzdevumi, kas bija nepieciešami diplomdarba uzdevumu kopas aprobācijai, tika izpildīti – tik izvēlēti tēmai atbilstīgi pedagoģiskie principi, izpētīta jauniešu vecumposma īpatnības, izvēlēti atbilstīgi mācību principi un mācību metodes, mācību organizācijas formas un vērtēšanas kritēriji, kā arī tika izveidota jauniešu vecumposmam atbilstīga uzdevumu kopa un tika veikta tā aprobācija. Lai pilnvērtīgi sasniegtu darba uzdevumus tika arī atlasīta, izpētīta un analizēta pieejamā teorētiskā literatūra, kā arī izglītības dokumenti.
- ✓ Izstrādājot uzvedumu kopu, tika konstatēts, ka literatūra par kulturoloģijas tēmu *Sabiedrība un indivīds* nav pārāk plaši pieejama, taču par to pastarpināti runā daudzi filosofi un domātāji.
- ✓ Izstrādājot mācību tēmas apguvei pedagoģiskos principus un to pamatojumu tika secināts, ka pedagoģiskā literatūra latviešu valodā ir plaši pieejama. Pārsvarā tika izmantota vispārātzīta pedagoģiskā literatūra jeb latviešu pedagoģijas klasika, kas, lai gan rakstīta pagājušā gadsimta beigās vai šī gadsimta sākumā, tomēr savu aktualitāti nav zaudējusi un ar nelieliem pielāgojumiem kā pamata teorija tiek lietota mūsdienu skolās.
- ✓ Autore secina, ka skolotājam rūpīgi jā sagatavojas katrai stundai, jāizstrādā visi materiāli, jāpārtrauga stundas norise, ja skolēni darbojas patstāvīgi un kopā ar skolēniem jāizdara secinājumi par stundu kopumā un to, ko skolēni stundas laikā ir apguvuši un par ko pārrunās izrunājuši.
- ✓ Autore secina, ka Dubultās dienasgrāmatas princips ir veiksmīgs pamats pirms pārrunu veidošanas ar skolēniem. Rakstot savu viedokli par teksta fragmentos ietvertajām tēmām, skolēni nedefinē un izkristalizē savu viedokli par attiecīgo jautājumu, tādejādi pārrunājot, to ir ievērojami vienkāršāk izteikt.
- ✓ Skolēnus īpaši saista tās stundas daļas, kad skolotāja jautā kaut ko no iepriekšējās stundās apgūtā vai citos mācību priekšmetos apgūtajām zināšanām, jo šajos brīžos skolēni jūtas zinoši, it kā var skolotājam pastāstīt, kādus faktus viņi zina un cik daudz atceras. Autore uzskata, ka

tas ir lielisks veids kā atkārtot jau zināmos faktus, veidot klases zināšanu kopējo tezauru un to papildināt ar jauniegūtajām zināšanām.

- ✓ Rosinot skolēnus izteikties, ir svarīgi nepārmest skolēniem par viņu šķietami nepareizajiem vai neloģiskajiem viedokļiem, bet tie ir jāizrunā un jāizdiskutē, izzinot dažādus viedokļa aspektus. Ja skolēnu izteikumus vairākkārt uzteikt par nepareiziem, tad pēc pāris šādām reizēm skolnieks atsakās turpmāk izteikt savu viedokli, baidoties, ka tas atkārtoti tiks noniecināts.
- ✓ Veidojot detalizētus mācību stundu plānus ir jāparedz vairāk mācību materiāli arī tiem skolēniem, kuri stundā paredzētos darbus ir paveikuši ātrāk par pārējiem un stundas beigās garlaikojas.
- ✓ Skolotājam var būt ievērojamas grūtības, gatavojot stundas, atrast piemērotus fragmentus no Tomazo Kampanellas filosofiskā darba “Saules pilsēta”. Pateicoties Kampanellas rakstības stilam, teksta fragmenti ir jāsaīsina, pirms tie gan pēc satura, gan apjoma ir derīgi izmantošanai kulturoloģijas mācību stundās.
- ✓ Realizējot diplomdarba uzdevumu kopu skolēni bija diezgan neatsaucīgi, bieži vien ne pārāk vēlējās iesaistīties pārrunās. Pēc mācību tēmas apguves skolēniem tika dota iespēja izteikt savu viedokli aptaujas anketas veidā (skatīt 9.pielikumu) Apkopojot anketas, tika iegūti dati, kas vēstī, ka visvairāk skolēniem, jeb 47% no visa skolēnu skaita patika, esejas rakstīšana (skatīt 10.pielikuma 2.attēlu). Kā pamatojumu daudzi min, ka tieši esejā skolēni vislabāk un visbrīvāk var izteikties. Kā visnepatīkamāko uzdevumu skolēni min Dubulto dienasgrāmatu nr.1 jeb Dubulto dienasgrāmatu par tēmu “Indivīds un sabiedrība” pret kuru nepatiku atzinuši 41% skolēnu (skatīt 10.pielikuma 1.attēlu). Tas, iespējams, tāpēc, ka skolēni līdz šim nebija raduši mācību stundās darboties atbilstīgi jaunpiedāvātajai metodei. Tikai 23% 11.klases skolēnu nepatiku izraisīja Dubultā dienasgrāmata nr.2, kas apstiprina iepriekš izvirzīto apgalvojumu; tādejādi var secināt, ka, atkārtoti izmantojot šo metodi skolēni pie tās pierod un labprātāk darbojas ar tās noteikumiem.
- ✓ Uzdevumu kopas aprobācijas laikā bija sarežģīti novērot, vai skolēniem apgūstamā mācību tēma šķiet saistoša un interesanta. Aptaujas anketas analīzes dati liecina, ka par mācību tēmu kā interesantu vai par vairāk interesantu nekā neinteresantu atzīst kopumā 65% aptaujāto skolēnu (skatīt 10.pielikuma 4.attēlu), kas kopumā vērtējama kā pozitīva iezīme.

- ✓ Autore secina, ka kulturoloģija ir pavisam jauns mācību priekšmets skolās. Pirms mācību tēmas aprobācijas, pētījuma bāzes klasē bija jaušama neizpratne par kulturoloģijas kā mācību priekšmeta tēmām kopumā, taču aptaujas anketas analīze liecina, ka pēc mācību tēmas apguves 100% skolēnu ir saskatījuši tēmas saistību ar kulturoloģiju (skatīt 10.pielikuma 3.attēlu).
- ✓ Analizējot izglītības dokumentus autore secina, ka fundamentālākais kulturoloģijas mācību priekšmeta mērķis ir sekmēt kultūrizglītotas personības veidošanos. Autore uzskata, ka filosofiskas pārdomas ir būtiska kultūrizglītotas personības sastāvdaļa. Apkopojot aptaujas anketas datus, iespējams noprast, ka mācību tēmas aprobācijas laikā tika sasniegts izvirzītais mērķis – 70% skolēnu vismaz uz brīdi aizdomājās par eksistenciāliem jautājumiem (skatīt 10.pielikuma 5.attēlu).
- ✓ Autore rekomendē uzdevumu kopu izmantot, piemēram, sociālo zinātņu ievirzes klasēs, kas, iespējams, padziļināti būtu vairāk spējīgi analizēt un pārdomāt filosofiskus darbus.
- ✓ Diplomdarba autore secina, ka mācību tēmu par sabiedrību un indivīdu ir iespējams apgūt izmantojot T. Kampanellas utopijas “Saules pilsēta” fragmentus, taču, iespējams, ka pilnīgāk tas būtu iespējams ar skolēniem pazīstamāku filosofisko darbu. Šāda uzlabojuma realizēšanai iespējams veidot integrētās nodarbības ar literatūras mācību priekšmetu vidusskolā 12.klasei. Šāds uzlabojums tiek piedāvāts, jo literatūras programma 12.klasei kā ieteicamo literatūru piedāvā Dž. Orvela darbus “Dzīvnieku ferma” vai “1984” kā arī O.L. Hakslija “Sala” vai “Brīnišķīgā jaunā pasaule”.⁴⁹ Iespējams, izmantojot kādu no jau lasītajiem utopiska rakstura darbiem, skolēniem būtu vienkāršāk veikt filosofiskas pārdomas.
- ✓ Diplomdarba autore secina, ka utopijas var izmantot kā mācību materiālu kulturoloģijas stundās, apgūstot tēmu *Sabiedrība un indivīds*.

⁴⁹ Izglītības Satura un eksaminācijas centrs. Literatūra: Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta programmas paraugs. Rīga: ISEC, 2008. 7.-9. lpp [Skatīts 2016.gada 24.maijā] Pieejams: http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/vidskolai/literatura_2variants_200508.pdf

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Albrehta Dz. *Didaktika*. Rīga: Raka, 2001. 168 lpp
2. Eko U. *Kā uzrakstīt diplomdarbu*. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2006. 319 lpp
3. Gīrcs K. *Kultūru interpretācija*. Rīga: AGB, 1998. 478 lpp
4. Ideju banka. *Mācību metodes un metodiskie paņēmieni*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009. 70 lpp
5. Kampanella T. *Saules pilsēta*. Rīga: Zvaigzne, 1980. 95 lpp
6. Kūle M., Kūlis R. *Filosofija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998. 656.lpp
7. Miķelsone L. *Mācību metodes sociālajās zinībā*. Rīga: RaKa, 2002. 135 lpp
8. Narkevičs E., Neiders I., Tīrons U., Vanags M. *Kāpēc mūsdienās jādomā par Platona "Valsti"?*// Sarunas VIII. Rīga: Jaunā akadēmija, 2007. 226. – 245. lpp
9. Rubenis A. *Renesanses un reformācijas laikmeta kultūra Eiropā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000. 388 lpp
10. Svence G. *Pieaugušo psiholoģija*. Rīga: Raka, 2003. 180 lpp
11. Zelmanis V. *Īss pedagoģijas kurss*. Rīga: Zvaigzne, 1991. 210 lpp
12. Zelmanis V. *Pedagoģijas pamati*. Rīga: RaKa, 2000. 291 lpp
13. Zvejnieks A., *Sociālās attīstības modeļi*, Lekciju konspekts. Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte, 2003. 97 lpp
14. Žukovs L. *Ievads pedagoģijā*. Rīga: Raka, 1997. 234 lpp
15. Šulová L., Gillernová I. *The Individual and the process of socialization in the environment of current society*. Prague: Matfuzpress, Publishing House of the Faculty of Mathematics and Physics Charles University in Prague, 2008. p. 254

Izmantotie interneta avoti

16. Daukšts K., *Politoloģija*. Rīga: Baltijas starptautiskā akadēmija, 2010. 211 lpp [Skatīts 2016.gada 30.martā] Pieejams: http://bsa.edu.lv/docs/politologija_daukshts.pdf
17. Ierosmes mācību priekšmeta „Kulturoloģija” apguvei. Metodiskais materiāls. 63 lpp [Skatīts 2016.gada 13.janvārī] Pieejams: <http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/kulturologija.pdf>

18. Izglītības Satura un eksaminācijas centrs. Kulturoloģija: Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta programmas paraugs. Rīga: ISEC, 2008. 29 lpp [Skatīts 2016.gada 13.janvārī] Pieejams:
http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/vidskolai/kulturologija_200508.pdf
19. Izglītības Satura un eksaminācijas centrs. Literatūra: Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta programmas paraugs. Rīga: ISEC, 2008. 31 lpp [Skatīts 2016.gada 24.maijā] Pieejams:
http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/vidskolai/literatura_2variant_200508.pdf
20. Izglītojamo mācību sasniegumu vērtēšanas kārtība Salaspils 1. vidusskolā. Salaspils: Salaspils 1.vidusskola, 2015 [Skatīts 2016.gada 9.aprīlī] Pieejams:
http://s1vsk.lv/vert_nolik.htm
21. Kampanella T. *Saules pilsēta*. Tulk. Melderis V., 1980. 30 lpp [Skatīts 2016.gada 13.janvārī] Pieejams: <http://host-a.net/u/gramataselektroniski/saulespilseta.rtf>
22. Kondrāts Ģ. Raksts *Siguldas skolotājs Edgars Bajaruns dara to, kas pašam patīk*. 29.02.2016. [Skatīts 2016.gada 2.maijā]. Pieejams:
<http://www.aprinkis.lv/zinas/item/29719-siguldas-skolotajs-edgars-bajaruns-dara-to-kas-pasam-patik>
23. Losevs A.F. *Renesanses estētika*. Tulk. Andis Sinkevičs. Rīga, 2006-2008. 359 lpp [Skatīts 2016.gada 25.martā] Pieejams:
<http://www.scribd.com/doc/19525498/RENEANSSES-EST%C4%92TIKA#scribd>
24. Ministru Kabineta 2013. gada 21. maija noteikumi Nr. 218 „Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu, mācību priekšmetu standartiem un izglītības programmu paraugiem”: LR Ministru Kabineta noteikumi Nr. 218. 22. Pielikuma 1. nodaļas 1. punkts. [Skatīts 2016.gada 13.janvārī] Pieejams:
<http://likumi.lv/doc.php?id=257229>
25. Nātriņa I., *Utopiskā diskursa mainība jauno laiku kultūras kontekstā*. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011. 251 lpp [Skatīts: 2016.gada 30.martā] Pieejams:
https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/4640/18587-Iveta_Natrina_2011.pdf?sequence=1

26. Tomazo Kampanellas biogrāfija. [Skatīts 2016.gada 20.martā] Pieejams:
http://vesture.eu/index.php/Att%C4%93ls:Tommaso_Campanella.jpg
27. Video *Utopia – The Perfect World* Garums: 2:24. [Skatīts 2016.gada 6.aprīlī] Pieejams:
<https://www.youtube.com/watch?v=peSpUDMcGR8>
28. O'Neil D. *Socialization*. 2011 [skatīts 2016.gada 28.aprīlī] Pieejams:
http://anthro.palomar.edu/social/soc_1.htm
29. Pujari S. *Socialisation: The Meaning, Features, Types, Stages and Importance*. [Skatīts 2016.gada 28.aprīlī] Pieejams:
<http://www.yourarticlelibrary.com/sociology/socialisation-the-meaning-features-types-stages-and-importance/8529/>

PIELIKUMI

1.pielikums. Izdales materiāls “Par utopijas vēsturi”

Par utopijas vēsturi

Utopija (no sengr. *ὑπέρ*, "ne, nē" + *topos*, "vieta" t.i., vieta, kuras nav; vai arī sengr. *εὖ*, "labi" + *topos*, t.i., labklājības vieta) – teorētiski ideālas sabiedrības iztēlojums. Ikdienā vārdu „utopija” lieto, runājot par nepiepildāmu sapni, projektu, kuru nav iespējams realizēt. Sadzīvē par "utopistu" sauc galīgi nepraktisku, īstenību ignorējošu, cilvēku. Literatūrā sastopami atšķirīgi viedokļi par to, kas ir utopija. Utopija tiek traktēta kā: priekšlaicīga patiesība (A.Lamartīns); tiekšanās uz labāku nākotni (A.Franss); sabiedrisko attiecību ideāls (A.Sventohovskis); intelektuālas spekulācijas produkts, kas atrauts no masu kustības un revolucionārās pieredzes (Z.Sorels); sabiedriskie ideāli, pēc kuriem nākotnē tieksies lielas masu kustības (K.Manheims); domās veikts eksperiments, lai noskaidrotu kādas hipotēzes visas iespējamās sekas (E.Mahs); šokējošs spogulis labi pazīstamai realitātei (E.Blohs); u.c. varianti. Utopiju var uzskatīt par savdabīgu sabiedrības modelēšanas veidu. Turpmākajos gadsimtos ļoti populārā dažādu utopiju sacerēšana aizsākās Renesanses laikmetā: T.Mora “Utopija” (1516.), F.Bēkona “Jaunā Atlantīda” (1627.), T.Kampanellas “Saules pilsēta” (1623.) u.c.

Utopijas uzplaukst laikā, kad cenšas noteikt nojaušamo sociālo un tikumisko satricinājumu galvenos virzienus. Parasti tas notiek vēsturiskās situācijās, kad grūst vecā kārtība, bet jaunā vēl nav izveidojusies; t.i., laikā, kad pastāvošā kārtība tiek pretstatīta kaut kādam ideālam, kurš pēc tā piekritēju domām, spēj atjaunot un uzlabot izjaukto līdzsvaru sabiedrībā. Utopijas rodas cilvēkam vai sabiedrības grupai saasināti izjūtot pastāvošo attiecību nedabiskumu un nepieciešamību apzināti izvēlēties citādu dzīvesveidu. Utopisti nāk no to cilvēku vidus, kuri noraida iespēju dzīvot pa vecam. Utopijā attēlota detalizēti izdomāta, laikā un telpā lokalizēta, tāda sabiedrība, ko pamato alternatīva sociāli vēsturiska hipotēze un kas autora izpratnē ir labāk organizēta nekā tā, kurā viņš dzīvo. Šādā skatījumā par utopiju nevar atzīt: fantastiskus īsstāstus, ja tajos nav dots sistēmisks sabiedrības vai tās nākotnes apraksts; romānus par dažādiem notikumiem nākotnes sabiedrībā, ja nav aprakstīta tās uzbūve un funkcionēšana; aprakstus, kuros sabiedrības zemes dzīvei līdzīga dzīve atspoguļota kosmosā, pazemē vai zem ūdens; sacerējumus par izdomātiem kariem, nākotnes tehnoloģijām utt., ja detalizēti nav parādīta sabiedrības sociālā uzbūve un funkcionēšana; pseidofeministiskus, psihopātiskus un pornofantastiskus sacerējumus.

Utopiju pamatā ir noteikta veida domāšana, savdabīga attieksme pret pasauli, īstenības un ideāla krasa pretstatīšana. Utopists nepieņem pasauli tādu, kāda tā pastāv. Viņš nesamierinās ar pastāvošo kārtību un esošajām iespējām. Viņš sapņo, fantazē, projektē – domās pārbauda to, ko vēl nevar pārbaudīt dzīvē. Utopists vienmēr ir orientēts uz ideālu, uz absolūtu pilnību (kā nu katrs to izprot). Tiesa, ne katrs sapnis par pilnību ir utopija. Tas ir tikai tāds sapnis, tāda fantāzija, kas balstās uz pārliecības, ka ideālu (pilnību) var sasniegt un šajā sakarībā izstrādā izvērstu sistēmu, doktrīnu par šo sapni. Utopijai ir raksturīga pabeigtība – viss ir sasniegts – sapnis piepildīts, ideāls īstenots, laime iegūta, atliek tikai eksistēt. Utopists ir maksimālists. Viņš netic pārkārtojumiem, pakāpeniskām izmaiņām. Viņš negrib kaut ko mainīt esošajā stāvoklī, negrib uzlabot esošo kārtību, bet tās vietā izvirza pilnīgi citu sabiedrības modeli. Sava radikālisma dēļ utopists ir tuvāks revolucionāram nekā reformatoram. Utopisti ne vienmēr zina, ko vajag darīt, lai sasniegtu iecerēto ideālu. Tāpēc daudzās utopijas nav atrodamas izvērstas un pamatotas darbības programmas. Taču

pati utopija var kļūt par darbības stimulu. Pēc K.Manheima domām, par utopiju atzīstama tikai tāda transcendentā orientācija, kas, pārejot darbībā, daļēji vai pilnīgi uzspīdzina pastāvošo lietu kārtību.

Č.Valšs (*Walsh*) dod utopijām kopīgās pazīmes:

- ✓ cilvēks pēc savas dabas ir labs, bet viņa trūkumu cēloņi atrodami ne tik daudz cilvēka nemainīgajā dabā, cik nelabvēlīgajos dzīves apstākļos;
- ✓ cilvēks ir ļoti plastisks, mainīgajos apstākļos pats viegli mainās;
- ✓ nepastāv neatrisināma pretruna starp to, kas ir labs indivīdam un labs sabiedrībai;
- ✓ cilvēks ir saprātīga būtne, kura spējīga kļūt vēl saprātīgāka, un tāpēc iespējams novērst sabiedrības dzīves absurdus un noteikt racionālu kārtību;
- ✓ nākotne veidojas no tagadnē pastāvošajām ierobežota skaita iespējamībām, kuras var paredzēt; jācenšas dot cilvēkam laimi zemes dzīvē;
- ✓ laimes nekad nevar būt par daudz;
- ✓ var atrast taisnīgus valdniekus vai iemācīt būt taisnīgiem tiem, kas izraudzīti valdīšanai; utopija neapdraud cilvēku brīvību, jo „patiesa brīvība” sasniedzama tieši utopijā.

Katra utopija ir sava laikmeta un kultūras produkts. Dažādi laikmeti un kultūras rada sev raksturīgas utopijas. Taču neskatoties uz laikmeta, kultūras un reģionālām atšķirībām, utopiskajā domāšanā vērojams zināms motīvu noturīgums. Šajā aspektā utopijas iedala:

- ✓ Mierīgas laimes utopijas, kurām raksturīgi laimīgas dzīves meklējumi bez krasām pārmaiņām un pārsteigumiem. Tās stāsta par tādas sabiedrības modeļa atrašanu, kas nodrošina pilnīgu laimi visiem un uz visiem laikiem.
- ✓ Dinamiskās labākas nākotnes utopijas, kas nedod gatavu laimes formulu, bet norāda virzienu, kādā ejot tā sasniedzama, t.i., parāda, kādā veidā cilvēce varēs dzīvot arvien labāk, izmantojot jaunas iespējas.
- ✓ Utopijas, kuras nestāsta par dzīves apstākļiem, bet runā gan par cilvēku – kādam viņam vajag būt un kāds viņš var kļūt. Šeit uzmanība tiek pievērsta nevis sabiedrības, bet cilvēkā domāšanas, pasaules uztveres un izpratnes, t.i., viņa psihes pārveidošanai.

J.Šackis izmanto vairākus atšķirīgus utopiju grupēšanas paņēmienus. Vienā gadījumā viņš utopijas iesaka iedalīt divās lielās grupās: heroiskās un eskeipiskās. Heroiskās utopijās sapņi un vīzijas savijas ar darbības programmu un aicinājumu uz darbību, var svārstīties no revolūcijas līdz bēgšanai no apkārtējās dzīves. Būtiskais – utopija skar, pārņem visu cilvēku ne tikai viņa iztēli. Eskeipiskās ir visas tās utopijas, kurās nav aicinājums uz cīņu par ideālu var asi, ar lielu patosu kritizēt pastāvošo kārtību, bet neaicina to mainīt un iznīcināt.

Plašāk J.Šackis piedāvā citu utopiju grupēšanas variantu:

- ✓ Vietas utopijas stāsta par kādu vietu, kur dzīvo laimīgi cilvēki. Dažreiz šī vieta ir tīras fantāzijas auglis (sala, planēta, pazeme utt.), citreiz tā var būt reāli eksistējošu vai pagātnē pastāvējušu sabiedrību idealizācija.
- ✓ Laika utopijas stāsta par pagājušiem vai turpmākiem laikiem; par notikumiem, kas bijuši vai būs. Piemēram, „zelta laikmets”, „vecie labie laiki”, dažādi „pasaules gala” varianti utt..
- ✓ Ārpuslaika utopijas ideāls atrodas ārpus Zemes laika un vietas un saistās ar „mūžīgām” vērtībām – Dievu, Dabu, prātu u.c..
- ✓ „Ordeņa” utopijas necer, ka iespējams pārveidot visu sabiedrību, tāpēc tiek izveidotas slēgtas, no apkārtējās sabiedrības izolētas „glābšanas salīņas”, kurās cilvēki cenšas saglabāt

uzticību izvēlētam ideālam. Tāds ideāls var būt no pasaules norobežots klosteris, ordeņa brālība, sektantu kolonija t.tml.. Galvenā nav telpiskā, bet gan garīgā norobežotība.

- ✓ Politiskās utopijas izvirza politiskus mērķus un cenšas pārveidot visu sabiedrību (pat pasauli!) līdz pašiem pamatiem.

Utopiju daudzveidību parāda arī citi literatūrā sastopami grupēšanas veidi, piemēram, pēc sociālo interešu grupām (vergturu, dzimtzemnieku, birokrātijas, tehnokrātijas utt.); pēc problemātikas (par īpašumu, varu, zinātnes un tehnikas sasniegumiem, tikumības problēmām, brīvību, sociālo vienlīdzību utt.); pēc laikmeta, kurā tās radušās (antīkās, viduslaiku, renesanses utt.).

Mūsdienu utopijas visai ievērojami atšķiras no klasiskajām utopijām. Tās, lielākoties, vairs nerunā par sabiedrības ideālu un neveido sabiedrības pilnības modeļus, bet rāda vai nu tagadnes alternatīvu (kas var būt tāla no ideāla), vai arī dažādu projektu realizācijas sekas. Daudzi utopisti vairs netic makrosociāliem risinājumiem – iespējai pārveidot sabiedrību politiskiem līdzekļiem, padarīt to sociāli taisnīgāku un tikumiskāku, bet savas cerības saista ar sabiedrības dzīvesdarbības procesu vadīšanu, pārvaldīšanu un regulēšanu atbilstoši zinātniski tehniskās revolūcijas principiem. Viņu sapnis – tādu tehnokrātisku kārtību, kurā tehnika un tehnoloģijas nepieļautu cilvēciskas kļūdas. Šajā sakarībā interesanta ir L.Sergenta konstatācija: klasiskajās utopijās primārais bija tikumiskais ideāls, bet sociālā organizācija sekundāra, turpretī mūsdienu utopijās primāra ir racionāla civilizācijas organizācija, bet viss pārējais – tikumība, sociālais taisnīgums, brīvība utt., ir pakārtots vai atvasināts. Cits mūsdienu utopiju atzars ir cilvēka pašrealizācijas utopijas, kuru mērķis ir atbrīvot cilvēku apziņu, likvidēt visus ierobežojošos principus un konvencionālo jeb kultūras normu žņaugus. Tās sludina brīvības triumfu, dabiskumu, atklātumu, aicina būt tādiem, kādi mēs patiesībā esam savā būtībā. Šīs utopijas sola izvest cilvēku (un cilvēci) ārpus sliktās, personību apspiedošās, represīvās sabiedrības. Piedāvātie ceļi var būt dažādi: misticisms, narkotikas, gēnu tehnoloģijas, saplūšana ar dabu, Erosa atbrīvošana utt.⁵⁰

⁵⁰ Zvejnieks A., *Sociālās attīstības modeļi*, Lekciju konspekts, Rīgas Tehniskā universitāte, Rīga: 2003. 49.-53.lpp

2.pielikums. Darba lapa “Darbs ar avotu “Par utopijas vēsturi””

_____ Vārds Uzvārds, klase

Darbs ar avotu “Par utopijas vēsturi”

1. Kas ir utopija? (Paskaidro!) (2p.)

2. Kas ir attēlots utopijā? (3p.)

3. Raksturo *vidusmēra* (tipisku) utopistu! (6p.)

4. Kā mūsdienu utopijas atšķiras no klasiskajām utopijām? (4p.)

5. Vai, Tavuprāt, mūsdienās ir vajadzība veidot savu utopiju? Atbilde pamato! (4p.)

6. Kurš no J.Šačka piedāvātajiem utopijas veidiem Tev šķiet vispiemērotākais, lai veidotu savu utopiju? Kāpēc? (3p.)

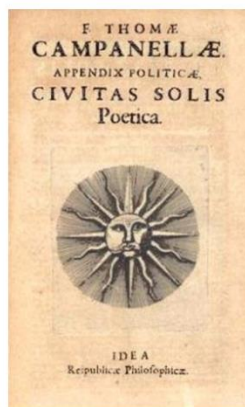
Iegūtie punkti: _____ (22 punkti)

- Pēc klostera skolas kursa apgūšanas, lai turpinātu izglītošanos, 1583. gadā Tomazo tika nosūtīts uz klosteri Sandžordžo (*San Giorgio Morgeto*), vēlāk uz Almonti (*Almonte*). Šeit notika atgadījums, kas iezīmēja pavērsiena punktu Kampanellas dzīvē: viņš piedalījies disputā Konsencā (*Cosenza*) ar franciskāņiem, pārstāvētot dominikāņus, un disputā spoži uzvarējis. Liela daļa biogrāfu šo gadījumu uzsver kā visai ietekmējušu Kampanellas attieksmi pret dzīvi un pamodinājušu personiskās ambīcijas.
- 1589. gadā viņš atstāja Almonti un devās uz Neapoli (*Napoli*), vicekaralistes galvaspilsētu, kur sarakstīja savu pirmo platonisma garā ieturēto darbu. Darbs izraisīja publiskas diskusijas kā visai **neviennozīmīgs** un **esošās zinātnes autoritātes apšaubošs**.
- 1594. gadā uzsāka darbu Padujas universitātē, kur visai neiecietīgā rakstura un asās mēles dēļ izpelnījās kolēģu naidu. Pret viņu tika izvirzītas **apsūdzības maģijā un herēzē**, un brālim Tomazo nācās šo laiku pavadīt Romā, Enģeļu pilī (līdz 1597. gadam, kad inkvizīcijas izmeklēšanā viņu attaisnoja).

- 1599. gadā iesaistījās politikā, **piedaloties sacelšanās** pret Madrides troni organizēšanā. Savvērestība tika atklāta un Kampanella Neapolē arestēts un 1603. gada 8. janvārī **notiesāts uz mūža ieslodzījumu**.
- Turpmākos 27 gadus viņš pavadīja ieslodzījumā, kur sarakstīja savu slaveno utopiju "Saules pilsēta" (*Civitas solis*, 1602., publicēta 1623.) par ideālu teokrātiski-komunistisku sabiedrību, kuru pārvalda filosofi un priesteri.
- 1626. gada 15. maijā pēc īpaša pāvesta Urbana VIII rīkojuma **atbrīvots**, bet 1629. gada 6. aprīlī pilnībā attaisnots. Dzīvoja un darbojās Romā.
- 1634. gadā, Kalabrijā atklājot jaunu politisku savvērestību, kurā bija iesaistīti daudzi Kampanellas sekotāji, viņš bēga uz Francijas karalisti, kur pavadīja tlikušo dzīves daļu, esot īpašā Rišeljē kardināla Armāna de Plesī (*Armand Jean du Plessis, cardinal-duc de Richelieu*) aizgādībā.
- Miris 1639. gada 21. maijā Parīzē, Sv. Honorija (*St-Honoré*) dominikāņu klosterī.

Saules pilsēta (1/3)

- Kampanellu ar humānisma tradīciju saista tas, ka sabiedrības un valsts organizācijā viņš piešķir izšķirošo lomu gudrībai un zināšanām, kas saistītas ar praksi.
- Visas esamības pirmavots ir Dievs, un daba ir Dieva tēls. Dievs vada pasauli, un visi cilvēki tiecas atgriezties pie sava pirmavota-tas arī ir reliģijas avots. Reliģija ir apvienošanās ar Dievu, pateicoties izziņai, gribai un mīlestībai. Reliģija ir dabas likums, un augstākā autoritāte ir baznīca.

Saules pilsēta (2/3)

- "Saules pilsētā" ir pilnīgi atcelts privātīpašums un visi strādā; darbu un sadali, kā arī audzināšanu organizē valsts. Katrs pilsonis ir sabiedrības kalps, kas saņem no tās tādu labumu daļu, kas viņam pienākas. Pilsoņu pienākumus nosaka, balstoties uz astroloģijas zinātņi un ņemot vērā viņu noslieces.
- Visi sabiedrības labā strādā cītīgi un ar prieku. Ražošanu un katru amatniecības nozari kontrolē īpaša amatpersona, kura seko tam, lai cilvēki strādā atbilstoši sabiedrības interesēm.
- Visiem darba veidiem ir vienāda cieņa. Darbs "Saules pilsētā" ir goda lieta.
- Dzimumattiecības regulē valsts sabiedrisko interešu labā. Valstij ir ļoti svarīgi, lai nākamā cilvēku paaudze būtu pēc iespējas labāka, tāpēc tā dzimumattiecības nevar atstāt nekontrolētas.

Saules pilsēta (3/3)

- Valstī kārtība atbilst cilvēka dabai. Saskaņā ar dabiskajām tiesībām viss ir kopīgs. Radītājs, radot zemi ir vēlējis, lai tā piederētu visiem.
- Privātīpašums un sevis mīlestība ir pretrunā ar tuvākā mīlestības prasību. Bagātība un nabadzība kā divi galvenie sabiedrības netikumi rada visas sabiedrības likstas. Alkatība ir visa ļaunuma sakne. Lai dzīvotu atbilstoši dabai, ir jāvadās no prāta gaismas.
- Augstākais valdnieks ir vienlaikus gudrākais filozofs un garīdznieks, jo apvieno sevī varenību, gudrību un mīlestību.

Tikmēr pasaulē... (1/2)

- Antīkā atdzimšana (renesanse), Itālija
- Tehnikas, zinātnes attīstība. Iespieddruka – 1454
- Inkvizīcija. Mēris (vainīgie – raganas, ebreji)
- Baznīcas atjaunotne (jauna 'ideāla' meklējumi, citāda baznīcas uztvere, kontrreformācija, Tridentas koncils)
- Lielie ģeogrāfiskie atklājumi, Amerika
- Mārtiņš Luters, protestantisms
- Leonardo da Vinči, Mikelandželo
- Mediči – lielākie mākslasdarbu pasūtītāji, māksla – izklaidei, Florences valdnieki)

Tikmēr pasaulē... (2/2)

- Laicīgā mūzika
- Baleta aizsākumi
- Humānisms
- Antropocentrisms – cilvēks kā Dieva attēls. Individuālisms.
- Steiga. Ekonomikā – pirmā inflācija
- Morālais relatīvisms (no antīkā kultūras), tikumu degradācija
- Alķīmija, maģija, astroloģija ('zvaigžņu gudrība') jeb okultisms – to nešķir no zinātnes.

//

PALDIES PAR DARBU!

4.pielikums. Dubultā dienasgrāmata “Indivīds un sabiedrība”

Vārds Uzvārds, klase

Dubultā dienasgrāmata (1)
Avots: “Saules pilsēta”, Kampanella⁵¹
Tēma: Indivīds un sabiedrība

Citāts	Komentārs
<p>1. Valdītāja Mīlestības pārziņā esošais. Mīlestības pārziņā pirmām kārtām ir bērnu dzemdīnāšana un pārraudzība pār to, lai vīriešu un sieviešu savienošanās dotu vislabākos pēcnācējus. Un viņi zākājas par to, ka mēs, rūpēdamies cītīgi par suņu un zirgu sugas uzlabošanu, ignorējam tajā pašā laikā cilvēku sugu. Tā paša valdītāja pārziņā ir jaundzimušo audzināšana, dziedināšana, zāļu pagatavošana, sējumi, pļauja un augļu novākšana, zemkopība, lopkopība, uzturs un vispārīgi viss, kas attiecas uz pārtiku, apģērbu un dzimumsakariem. Viņa rīcībā ir vairāki pamācītāji un pamācītājas, kuri nolikti uzmanīt visas šīs lietas.</p> <p>Bet Metafiziķis novēro to visu ar minēto triju valdītāju palīdzību, un nekas nenotiek bez viņa ziņas. Viņu republikas visas lietas apspriež šīs četras personas, un Metafiziķa domām pievienojas savstarpīgā vienprātībā visi pārējie. (5/30)</p>	
<p>2. Vislabākās republikas rašanās un nepieciešamība pēc tās. Šī tauta ieradās no Indijas, aizbēgusi no turienes pēc tam, kad mongoļi, laupītāji un varmākas bija to sakāvuši un izpostījuši tās dzimto zemi, un nolēma dzīvot filozofisku dzīvi kopienā. Un, kaut gan sievu kopība nav noteikta starp pārējiem iedzīvotājiem, kuri dzīvo viņu apgabalā, pie viņiem pašiem tā ir pieņemta uz tā pamata, ka viņiem viss ir kopīgs. Visa [kā] sadale ir</p>	

⁵¹ Kampanella T. *Saules pilsēta*. Tulk. Melderis V., 1980. 5.-8. lpp [Skatīts 2016.gada 13.janvārī] Pieejams: <http://host-a.net/u/gramataselektroniski/saulespilseta.rtf>

<p>amatpersonu rokās; taču, tā kā zināšanas, pagodinājumi un baudas ir kopīga manta, tad neviens nevar sev neko piesavināties.</p> <p>Viņi apgalvo, ka īpašumu pie mums izveido un uztur tas, ka mums katram ir savs atsevišķs mājoklis un savas sievas un bērni. No tā rodas savtīgums, jo taču, lai sasniegtu savam dēlam bagātību un godājamu stāvokli un atstātu viņu kā prāvas mantības mantotāju, ikviens no mums vai nu sāk aplaupīt valsti, ja viņš nekā nebaidās, būdams bagāts un dižciltīgs, vai arī kļūst par sīkstuli, nodevēju un liekuli, kad viņam nepietiek varenības, mantas un dižciltības. Bet, kad mēs tiksīm vaļā no savtīguma, mums paliek tikai mīlestība uz kopienu. (6/30)</p>	
<p>3. (..) tāpēc, ka visu, kas viņiem vajadzīgs, viņi saņem no kopienas un amatpersonas rūpīgi seko, lai neviens nesaņemtu vairāk, kā viņam pienākas, taču nevienam arī neatsākot nepieciešamo, - tomēr draudzība viņiem parādās karā, slimības laikā, sacenšoties zinātnēs, kad viņi palīdz cits citam un savstarpīgi dalās zināšanām, kā arī uzslavās, vārdos, pildot pienākumus un savstarpēji patapinot nepieciešamo.</p> <p>Visi viengadnieki sauc cits citu par brāļiem; tos, kuri ir vecāki nekā viņi par divdesmit diviem gadiem, sauc viņi par tēviem, bet tos, kuri jaunāki [nekā viņi] par divdesmit diviem gadiem, - par dēliem. Un amatpersonas vērīgi seko tam, lai neviens nenodarītu citam kādu pārestību šajā brālībā. (6,7/30)</p>	

Maksimālais punktu skaits: 9

5.pielikums. Skolēnu dubultās dienasgrāmatas "Indivīds un sabiedrība"

Vārds Uzvārds, klase

Kampanella, Saules pilsēta

Dubultā dienasgrāmata (1)

<p>1. Valdītāja Mīlestības pārziņā esošais. Mīlestības pārziņā pirmām kārtām ir bērnu dzemdinašana un pārraudzība pār to, lai vīriešu un sievieti savienotādos dotu vislabākos pēcnācējus. Un viņi zākājas par to, ka mēs, rūpēdamies cītīgi par suņu un zirgu sugas uzlabošanu, ignorējam tajā pašā laikā cilvēku sugu. Tā paša valdītāja pārziņā ir jaundzimušo audzināšana, dziedināšana, zāļu pagatavošana, sējumi, plauja un augļu novākšana, zemkopība, lopkopība, uzturs un vispārīgi viss, kas attiecas uz pārtiku, apģērbu un dzimumsakariem. Viņa rīcībā ir vairāki pamācītāji un pamācītājas, kuri nolikti uzmanīt visas šīs lietas.</p> <p>Bet Metafiziķis novēro to visu ar minēto triju valdītāju palīdzību, un nekas nenotiek bez viņa ziņas. Viņu republikas visas lietas apspriež šīs četras personas, un Metafiziķa domām pievienojas savstarpīgā vienprātībā visi pārējie. (5/30)</p>	<p>Šķiet pareizi, ka valdītājs pārvaldina bērnu dzemdinašanu, lai valsts izveidotu labākus pēcnācējus. Tās ir ļoti nozīmīgas, ka šie bērni mums būtu bērniem. Ja bērns tiek parāts (mācītājs) audzināts, tad ar kod viņš ir ļoti labs viņš būs labi cilvēks un būs labs cilvēks. Tātad es nepiekrītu par to, ka cilvēki par daudz rūpējas par bērniem. Cilvēks var arī dzīvot un mīlēt šīs par labi, kā savu bērnu un šis bērns būs šķīsts, Svainģerāis, lai cilvēks būtu mīlēt un tad arī viss būs labi. Mēs šķiet pareizi, ka šie ir 4 personas, cilvēki par šīs lietas jomu.</p>
<p>2. Vislabākās republikas rašanās un nepieciešamība pēc tās. Šī tauta ieradās no Indijas, aizbēgusi no turienes pēc tam, kad mongoļi, laupītāji un varmākas bija to sakāvuši un izpostījuši tās dzimto zemi, un nolēma dzīvot filozofisku dzīvi kopienā. Un, kaut gan sievu kopība nav noteikta starp pārējiem iedzīvotājiem, kuri dzīvo viņu apgabalā, pie viņiem pašiem tā ir pieņemta uz tā pamata, ka viņiem viss ir kopīgs. Visa [kā] sadale ir amatpersonu rokās; taču, tā kā zināšanas, pagodinājumi un baudas ir kopīga manta, tad nevienam nevar sev neko piesavināties.</p> <p>Viņi apgalvo, ka īpašumu pie mums izveido un uztur tas, ka mums katram ir savs atsevišķs mājoklis un savas sievas un bērni. No tā rodas</p>	<p>Nepiekrītu tam, ka cilvēkiem visu vajadzētu kopīgu. Mēs redzam, ka katram cilvēkam vajadzētu būt tam savam mājoklim, minātpieņemšana pār visu šo var strādāt, un šādi un šādi mūsu. Ja cilvēkam ir savs savs, tad viņš spēj labāk vadīt un novērtēt šīs lietas. Svainģerāis, lai šis īpašums var pārējiem bērni, ja tad cilvē-</p>

<p>savtīgums, jo taču, lai sasniegtu savam dēlam bagātību un godājamu stāvokli un atstātu viņu kā prāvas mantības mantotāju, ikviens no mums vai nu sāk aplaupīt valsti, ja viņš nekā nebaidās, būdams bagāts un dižciltīgs, vai arī kļūst par sīkstuli, nodevēju un liekuli, kad viņam nepietiek varenības, mantas un dižciltības. Bet, kad mēs tiksīm vaļā no savtīguma, mums paliek tikai mīlestība uz kopienu. (6/30)</p>	<p>ne kļūstam sīkst sīkstīgi. Būvada, ka cilvēks kuram ir daudz īpašumu kļūst savtīgs, viņš grib daudz vēl un vēl. Viņam nekad nav pietiekami. Tāpēc es uzsvēstu, ka mīlestības mums ir jādodāt samērīga daudzumā.</p>
<p>3. (...) tāpēc, ka visu, kas viņiem vajadzīgs, viņi saņem no kopienas un amatpersonas rūpīgi seko, lai neviens nesaņemtu vairāk, kā viņam pienākas, taču nevienam arī neatsākot nepieciešamo, - tomēr draudzība viņiem parādās karā, slimības laikā, sacenšoties zinātnēs, kad viņi palīdz cits citam un savstarpīgi dalās zināšanām, kā arī uzslavās, vārdos, pildot pienākumus un savstarpēji patāpinot nepieciešamo.</p> <p>Visi viengadnieki sauc cits citu par brāļiem; tos, kuri ir vecāki nekā viņi par divdesmit diviem gadiem, sauc viņi par tēviem, bet tos, kuri jaunāki [nekā viņi] par divdesmit diviem gadiem, - par dēliem. Un amatpersonas vērīgi seko tam, lai neviens nenodarītu citam kādu pārestību šajā brālībā. (6,7/30)</p>	<p>Būvada, ka cilvēks gūstas briesmās (vara, slimība, problēmas) cilvēks spēj pāriet ar draudzību un sātīgi tas ir. Vajadzīgs palīdzēt gūstības, lai saņemtu ar labu cilvēku tu esi pat pārijām.</p> <p>Šķiet pareizi, ka amatpersonas austroucas par rūpējas par to, ka ļoti reti cilvēkiem ^{neviens} nemadotū pāri. Ja vissas nebūtu tā būtu, tad cilvēki būtu justas drausm.</p>

Kampanella, Saules pilsēta
Dubultā dienasgrāmata (1)

<p>1. Valdītāja Mīlestības pārziņā esošais. Mīlestības pārziņā pirmām kārtām ir bērnu dzemdināšana un pārraudzība pār to, lai vīriešu un sieviešu savienošanās dotu vislabākos pēcnācējus. Un viņi zākājas par to, ka mēs, rūpēdamies cītīgi par suņu un zirgu sugas uzlabošanu, ignorējam tajā pašā laikā cilvēku sugu. Tā paša valdītāja pārziņā ir jaundzimušo audzināšana, dziedināšana, zāļu pagatavošana, sējumi, pļauja un augļu novākšana, zemkopība, lopkopība, uzturs un vispārīgi viss, kas attiecas uz pārtiku, apģērbu un dzimumsakariem. Viņa rīcībā ir vairāki pamācītāji un pamācītājas, kuri nolikti uzmanīt visas šīs lietas.</p> <p>Bet Metafizīķis novēro to visu ar minēto triju valdītāju palīdzību, un nekas nenotiek bez viņa ziņas. Viņu republikas visas lietas apspriež šīs četras personas, un Metafizīķa domām pievienojas savstarpīgā vienprātībā visi pārējie. (5/30)</p>	<p>Es nepieņemu, ka mīlestības pārziņā pirmām kārtām ir bērni, pietam, lai būtu vislabākie pēcnācēji. Šādā veidā no tagadnes tiek norobežota nākotne. Randneri nevis jūt mīlestību un rūpes viens pret otru, bet gan savājs un citu lvalsts, pasaules intereses, it kā ražo pēcnācējus. Šajā fragmentā pateiktā utopiskā ideja par perfektiem pēcnācējiem, lauz jebkādas citas utopiskas idejas, piemēram, par to, lai pastāvētu utopiska mīlestība todien cilvēku - vecāku starpā. Pirmām kārtām jā rūpējas par attiecībām, to saglabāšanu un, vispār, gribēšanu atstāties ar konkrēto cilvēku. Ideja par bērniem ^{rodas/nerodas beigās.}</p>
<p>2. Vislabākās republikas rašanās un nepieciešamība pēc tās. Šī tauta ieradās no Indijas, aizbēgusi no turienes pēc tam, kad mongoļi, laupītāji un varmākas bija to sakāvuši un izpostījuši tās dzimto zemi, un nolēma dzīvot filozofisku dzīvi kopienā. Un, kaut gan sievu kopība nav noteikta starp pārējiem iedzīvotājiem, kuri dzīvo viņu apgabalā, pie viņiem pašiem tā ir pieņemta uz tā pamata, ka viņiem viss ir kopīgs. Visa [kā] sadale ir amatpersonu rokās; taču, tā kā zināšanas, pagodinājumi un baudas ir kopīga manta, tad neviens nevar sev neko piesavināties.</p> <p>Viņi apgalvo, ka īpašumu pie mums izveido un uztur tas, ka mums katram ir savs atsevišķs mājoklis un savas sievas un bērni. No tā rodas</p>	<p>Šī fragmenta doma man liekas dāvēnieciska. Nedaudz atgādina arī komunismu - bezšķiru sabiedrība - pat sievas var būt vairākas. Interesants liekas fakts, ka "sievās var būt vairākas, nevis "vīrieši var būt vairāki". Autors novirzās no pašas domas par sadali. Protams, autora rakstos pret sievietēm izveidās cietprātīgāk, bet tomēr... Arā baudas utml. lietas iespēj būt visiem vienādas, jo katram individuam baudi</p>

<p>savtīgums, jo taču, lai sasniegtu savam dēlam bagātību un godājamu stāvokli un atstātu viņu kā prāvas mantības mantotāju, ikviens no mums vai nu sāk aplaupīt valsti, ja viņš nekā nebaidās, būdams bagāts un dižciltīgs, vai arī kļūst par sīkstuli, nodevēju un liekuli, kad viņam nepietiek varenības, mantas un dižciltības. Bet, kad mēs tiksim vaļā no savtīguma, mums paliek tikai mīlestība uz kopienu. (6/30)</p>	<p>smeids kaut kas cits. Šī utopiskā ideja noris beidz individualitāti, kurā pastāv ikkatram cilvēkam, „... tiksim vaļā no savtīguma...”, kamēr pats autors demonstrē pats savu savtīgumu uz tādu ideju, kurai ne katrs atbalstītu.</p>
<p>3. (...) tāpēc, ka visu, kas viņiem vajadzīgs, viņi saņem no kopienas un amatpersonas rūpīgi seko, lai neviens nesaņemtu vairāk, kā viņam pienākas, taču nevienam arī neatsākot nepieciešamo, - tomēr draudzība viņiem parādās karā, slimības laikā, sacenšoties zinātnēs, kad viņi palīdz cits citam un savstarpīgi dalās zināšanām, kā arī uzslavās, vārdos, pildot pienākumus un savstarpēji patapinot nepieciešamo.</p> <p>Visi viengadnieki sauc cits citu par brāļiem; tos, kuri ir vecāki nekā viņi par divdesmit diviem gadiem, sauc viņi par tēviem, bet tos, kuri jaunāki [nekā viņi] par divdesmit diviem gadiem, - par dēliem. Un amatpersonas vērīgi seko tam, lai neviens nenodarītu citam kādu pārestību šajā brālībā. (6,7/30)</p>	<p>Precīzi noraksturots komunisms. Ar visiem viss dalīts, neviens nespej gūt tās, cik nopelnījis savu zināšanu def. Jaapzinās, ka katrs cilvēks ir individuāls. No armēns laimēta līdz mūsdienu cilvēki mēģināja atstāt savu individualitāti, kas cilvēku arī padarīja augstāku par dzīvnieku, tikmēr šajā tekstā dzīvī mēģina pārveidot apokalipsi par eksistēšanu bez individualitātes.</p>

6.pielikums. Dubultā dienasgrāmata “Indivīda un varas attiecības”

Vārds Uzvārds, klase

Dubultā dienasgrāmata (2)
Avots: “Saules pilsēta”, Kampanella⁵²
Tēma: Indivīda un varas attiecības

Citāts	Komentārs
<p>Par apsūdzībām. Viņiem ir [tieši] tikpat daudz amatpersonu, cik mums ir tikumu: ir amats, kas tiek saukts par Augstsirdību, ir tāds, ko dēvē par Vīrišķību, tad Šķīstība, Devība, Justīcija - kriminālā un civilā, Centība, Taisnības mīlestība, Filantropija, Laipnība, Jautrība, Možums, Mērenība utt. Katram no šiem amatiem tiek izraudzīti tie, kurus jau kopš bērnības atzīst skolās par pašiem piemērotākajiem šo amatu ieņemšanai. Tālab, tā kā nevar starp viņiem sastapt nedz laupīšanu, nedz ļaunprātīgas slepkavības, nedz vardarbību, nedz asinsgrēku, nedz netiklību, nedz pārējos noziegumus, kādos apsūdzam cits citu mēs, - viņi vajā pie sevis nepateicību, ļauna prāta turēšanu, pienācīgas savstarpīgās cieņas neizrādīšanu, laiskumu, grūtsirdību, ātrsirdību, ākstību, melošanu, kas viņiem ir nīstamāka pat par mēri. Un vaininieki tiek sodīti, atsakot viņiem vai nu kopīgo maltīti, vai savienošanos ar sievietēm vai arī citas godpilnas privilēģijas uz tik ilgu laiku, kādu tiesnesis atzīst par nepieciešamu pārkāpuma izpirkšanai.</p> <p>(7/30)</p>	<p>Ierosmes jautājumi: -Kādas paralēles ar mūsdienām? -Vai, Tavuprāt, mūsdienās vajadzētu sodīt par tādiem pārkāpumiem kā Saules pilsētā?</p>

⁵² Kampanella T. Saules pilsēta. Tulk. Melderis V., 1980. 7.-15. lpp [Skatīts 2016.gada 13.janvārī] Pieejams: <http://host-a.net/u/gramataselektroniski/saulespilseta.rtf>

Vēlāk visi dabū amatus to zinātņu vai arodu novadā, kur viņi guvuši vislielākos sasniegumus, - katrs pēc sava vadoņa jeb vadītāja norādījuma. Viņi dodas uz tīrumiem un ganībām novērot un apgūt zemkopību un lopkopību; un to godā kā pašu izcilāko un cienījamāko, kurš apguvis visvairāk mākslu un arodu un kurš prot izmantot tos ar lielu lietpratību. Tāpēc viņi ņirgājas par mums, tādēļ ka mēs dēvējam meistarus par zemas kārtas cilvēkiem, bet par dižciltīgajiem uzskatām tos, kuri nav iepazinušies ne ar kādu meistarību, dzīvo bezdarbībā un tur daudz kalpu savai dīkdienībai un izvirtībai, tādēļ, kā no netikumu skolas valstij par postu arī ceļas tik daudz slaistu un ļaundaru. Pārējās amatpersonas izraugās četri galvenie valdītāji - ☀, Pons, Sins un Mors un attiecīgo zinātņu un arodu vadītāji, labi pārziņoši, kurš ir visvairāk piemērots piekopt to vai citu arodu un pārziņāt to vai citu tikumu. Un neviens neuzstājas pats kā reflektants, kā tas parasti pieņemts [pie mums], bet tiek likts priekšā Padomē, [ko dara] amatpersonas, un katrs uz savu ziņu pamata izsakās par vai pret noteiktas personas izraudzīšanu.

(8/30)

Ierosmes jautājumi:

-Vai ievērojot šādu kārtību mūsdienās varētu izskaust slinkumu? Vai vajadzētu?

-Varbūt šis ir labs piemērs nevienlīdzības mazināšanai?

Maksimālais punktu skaits: 6

7.pielikums. Skolēnu dubultās dienasgrāmatas “Indivīda un varas attiecības”

Vārds Uzvārds, klase

Kampanella, Saules pilsēta

Dubultā dienasgrāmata (2)

Tēma: Indivīda un varas attiecības

Citāts	Komentārs
<p>Par apsūdzībām. Viņiem ir [tieši] tikpat daudz amatpersonu, cik mums ir tikumu: ir amats, kas tiek saukts par Augstsirdību, ir tāds, ko dēvē par Vīrišķību, tad Šķīstība, Devība, Justīcija - kriminālā un civilā, Centība, Taisnības mīlestība, Filantropija, Laipnība, Jautrība, Možums, Mērenība utt. Katram no šiem amatiem tiek izraudzīti tie, kurus jau kopš bērnības atzīst skolās par pašiem piemērotākajiem šo amatu ieņemšanai. Tālab, tā kā nevar starp viņiem sastapt nedz laupīšanu, nedz ļaunprātīgas slepkavības, nedz vardarbību, nedz asinsgrēku, nedz netiklību, nedz pārējos noziegumus, kādos apsūdzam cits citu mēs, - viņi vajā pie sevis nepateicību, ļauna prāta turēšanu, pienācīgas savstarpīgās cieņas neizrādīšanu, laiskumu, grūtsirdību, ārsirdību, ākstību, melošanu, kas viņiem ir nīstamāka pat par mēri. Un vaininieki tiek sodīti, atsakot viņiem vai nu kopīgo malfīti, vai savienošanos ar sievietēm vai arī citas godpilnas privilēģijas uz tik ilgu laiku, kādu tiesnesis atzīst par nepieciešamu pārkāpuma izpirkšanai.</p> <p>(7/30)</p>	<p>Ierosmes jautājumi: -Kādas paralēles ar mūsdienām? -Vai, Tavuprāt, mūsdienās vajadzētu sodīt par tādiem pārkāpumiem kā Saules pilsētā?</p> <p><i>Kūsdienās par tādiem pārkāpumiem sodīt nevajadzētu, jo pasākumi notiek daudz traucākas līmenī par ākstību vai grūtsirdību. Morāli tieši likumi ne <u>ne</u> <u>atšķiras</u> no Saules pilsētā ti summā us skatītiem. Cilvēki ir klauvēji <u>egoisti</u>, kuri vēlas dabūt sev kādu labumu, savukārt, Saules pilsētā, katrs dara savu darbu, kuru izaudzēja jau kopš bērnības. Viso bija daudz vieglāk, taisnīgāk un mierīgāk. Sodīja tos ei vienmēr un katrā laikā <u>sodīja cilvēkus par izdarītajiem pārkāpumiem, tāpēc es uzskatu, ka sodi bija atbilstoši noziegumam.</u> Pārkāpējiem tika atņemta vienīgā bauda, kas varētu viņam dot prieku (morāli labu stāvokli), tā kā pārkāpumi arī bija morāli, tos arī sodīja atbilstoši</i></p>
<p>Vēlāk visi dabū amatus to zinātņu vai arodu novadā, kur viņi guvuši vislielākos sasniegumus, - katrs pēc sava vadoņa jeb vadītāja norādījuma. Viņi dodas uz tīrumiem un ganībām</p>	<p>Ierosmes jautājumi: -Vai ievērojot šādu kārtību mūsdienās varētu izskaust slinkumu? Vai vajadzētu? -Varbūt šis ir labs piemērs nevienlīdzības mazināšanai?</p>

novērot un apgūt zemkopību un lopkopību; un to godā kā pašu izcilāko un cienījamāko, kurš apguvis visvairāk mākslu un arodu un kurš prot izmantot tos ar lielu lietpratību. Tāpēc viņi ņirgājas par mums, tādēļ ka mēs dēvējam meistarus par zemas kārtas cilvēkiem, bet par dižciltīgajiem uzskatām tos, kuri nav iepazinušies ne ar kādu meistarību, dzīvo bezdarbībā un tur daudz kalpu savai dīkdienībai un izvirtībai, tādēļ, kā no netikumu skolas valstij par postu arī ceļas tik daudz slaistu un ļaundaru. Pārējās amatpersonas izraugās četri galvenie valdītāji - ☉, Pons, Sins un Mors un attiecīgo zinātņu un arodu vadītāji, labi pārzinoši, kurš ir visvairāk piemērots pieņemt to vai citu arodu un pārzināt to vai citu tikumu. Un neviens neuzstājas pats kā reflektants, kā tas parasti pieņemts [pie mums], bet tiek likts priekšā Padomē, [ko dara] amatpersonas, un katrs uz savu ziņu pamata izsakās par vai pret noteiktas personas izraudzīšanu.

(8/30)

Ja ievērotu šādu kustību mūsdienu pasaulē varētu iekāust slinkumu. Cilvēki ^{lietas} ~~lietas~~ pēc slavas, bet, lai to dabūtu būtu jāapgūst vairākas mākslas un arodu. Mēs elostam pēc uzmanības, tāpēc darītu visu, lai to dabūtu. Pat pārvarētu slinkumu. Es domāju, ka šādu kustību nevajadzētu, jo mēs jau esam pieraduši darīt to, ko gribam mēs paši. Ja šādos konfliktos un pasaulē būtu nemiers. Ne vienlīdzību nevar masināt, jo katrs no cilvēkiem ir indivīds, katrs dara to, kas viņam ir pa spēkam. Un to, ko viņi grib darīt.

Kampanella, Saules pilsēta
 Dubultā dienasgrāmata (2)
 Tēma: Indivīda un varas attiecības

Citāts	Komentārs
<p>Par apsūdzībām. Viņiem ir [tieši] tikpat daudz amatpersonu, cik mums ir tikumu: ir amats, kas tiek saukts par Augstsirdību, ir tāds, ko dēvē par Vīrišķību, tad Šķīstība, Devība, Justīcija - kriminālā un civilā, Centība, Taisnības mīlestība, Filantropija, Laidība, Jautrība, Možums, Mērenība utt. Katram no šiem amatiem tiek izraudzīti tie, kurus jau kopš bērnības atzīst skolās par pašiem piemērotākajiem šo amatu ieņemšanai. Tālab, tā kā nevar starp viņiem sastapt nedz laupīšanu, nedz ļaunprātīgas slepkavības, nedz vardarbību, nedz asinsgrēku, nedz netiklību, nedz pārējos noziegumus, kādos apsūdzam cits citu mēs, - viņi vajā pie sevis nepateicību, ļauna prāta turēšanu, pienācīgas savstarpīgās cieņas neizrādīšanu, laiskumu, grūtsirdību, ātrsirdību, ākstību, melošānu, kas viņiem ir nīstamāka pat par mēri. Un vaininieki tiek sodīti, atsakot viņiem vai nu kopīgo maltīti, vai savienošanos ar sievietēm vai arī citas godpilnas privilēģijas uz tik ilgu laiku, kādu tiesnesis atzīst par nepieciešamu pārkāpuma izpirkšanai. (7/30)</p>	<p>Ierosmes jautājumi: -Kādas paralēles ar mūsdienām? -Vai, Tavuprāt, mūsdienās vajadzētu sodīt par tādiem pārkāpumiem kā Saules pilsētā?</p> <p>Es nesaskatu paralēles ar mūsdienām, jo gan amatpersonu ievēle, gan viņu darbība krasi atšķiras. Mūsdienās amatpersonas nebeidz novēst no bērniecības, par tāda veida amatiem paši sāk domāt cilvēki pirmsmētā kā arī nebeidz izmeklēt piemērotākie. Manuprāt, pašu amatpersonu starpā pastāv noziegumi, laisums, meli utt. Viņi to nosodā, bet tas nenozīmē, ka viņi paši tā nerūpjas.</p> <p>Manuprāt, sodīt par laupīšanu, slepkavību un citiem smagiem noziegumiem ir obligāti, bet nepiemērti sodiem par laisumu, grūtsirdību, ākstību un citām cilvēka rakstura īpašībām, ja tās nepārvēršas noziegumā. Cilvēkiem jājutas būvētiem būt viņiem pašiem. Kā arī, sodi varētu būt piemērotāki, tādā veidā, kas nesaietās ar uttvaru un attiecām.</p>
<p>Vēlāk visi dabū amatus to zinātņu vai arodu novadā, kur viņi guvuši vislielākos sasniegumus, - katrs pēc sava vadoņa jeb vadītāja norādījuma. Viņi dodas uz tīrumiem un ganībām</p>	<p>Ierosmes jautājumi: -Vai ievērojot šādu kārtību mūsdienās varētu izskaust slinkumu? Vai vajadzētu? -Varbūt šis ir labs piemērs nevienlīdzības mazināšanai?</p>

novērot un apgūt zemkopību un lopkopību; un to godā kā pašu izeilāko un cienījamāko, kurš apguvis visvairāk mākslu un arodu un kurš prot izmantot tos ar lielu lietpratību. Tāpēc viņi ņirgājas par mums, tādēļ ka mēs dēvējam meistaros par zemas kārtas cilvēkiem, bet par dižciltīgajiem uzskatām tos, kuri nav iepazinušies ne ar kādu meistarību, dzīvo bezdarbībā un tur daudz kalpu savai diždienībai un izvirtībai, tādēļ, kā no netikumu skolas valstij par postu arī ceļas tik daudz slaistu un ļaundaru. Pārējās amatpersonas izraugās četri galvenie valdītāji - ☼, Pons, Sins un Mors un attiecīgo zinātņu un arodu vadītāji, labi pārzinoši, kurš ir visvairāk piemērots piekopt to vai citu arodu un pārzināt to vai citu tikumu. Un neviens neuzstājas pats kā reflektants, kā tas parasti pieņemts [pie mums], bet tiek likts priekšā Padomē, [ko dara] amatpersonas, un katrs uz savu ziņu pamata izsakās par vai pret noteiktas personas izraudzīšanu.

(8/30)

Es pievēršu, ka par dižciltīgajiem ir jā-
uzskata meistari, talantīgi cilvēki, nevis
tos, kuri pavēl šiem talantīgajiem.

Manuprāt, slinkums nav izskaidrojams
pilnībā, bet to ir iespējams samazināt
motivējot cilvēkus pilnveidot ~~savi~~ savas
mācoties jaunas lietas. Ja valsts
vadītājs nav talantīgs un ievērojams
ar kādu īpašu talantu, iedziņotāji
nelūdz motivēti būt čauliem un īpašiem.
Jāpadomē mainīt sabiedrības modeli,
lai katra persona būtu sev at-
bilstošā vietā un spētīgāko izvēlēties
par vadoni. Kā arī, varētu jāvērtē
padarītāis, nevis pateiktāis, jo darbu
parāda cilvēka patieso lūstulim, bet
pateiktāis tikai oratora spējas.

8. pielikums. Skolēnu esejas

Pasauli nevajag pārvērst
par utopiju.

Pasauli ne tikai nevajag pārvērst par utopiju, bet arī
← nevar. Utopijai pašai par sevi jān raksturīga kaut kas
nepiepildāms, nerealizējams. Tā ir tāda vēlme nepieļaut cilvēkska
kļūdas ir mūžīga. ~~Pate~~ Patevis saulē ir iespējams ^{realizēt} utopiju, savā
eiņā, gan ne pilnīga, bet tomēr. ~~Kāpēc nevaram uzturēt utopiju, ar~~

Izvērsis jau pēc definīcijas nozīmē kaut ko nepiepildāmu, ~~ne~~
← nerealizējamu. Ir mūžīgi tieksme uzturēt, apziņoties ka tas jebkurā
[gadījumā ~~ne~~ beigsies, agrīnā vēl. Nerēķinot cilvēkiem ir
mūžīga tieksme izveidot ideālu un tēlot Dievu. Spēlēties ar ~~ideālu~~
dabas spēkiem. Izveidot spēcīgas ierocis un mākslīgo intelektu. Atšķirība
:) utopijā Dievu un cilvēkiem ir tāda ka Dievs saulē radīto spēji kontrolēt un ļoti
labi, tur preti cilvēks izgudro un tālāk kontrolē savu. Cilvēki ir radīti
lai pārdzīvotu. Pat tagad cenšoties izveidot utopiju, ņemotami labāku nākotni,
un attīstītu tehnoloģiju, un cilvēkus arimīstot par sabiedrību. Tā ir tā lai
pētītu NLO vai mēģinātu ~~izveidot mākslīgo intelektu~~ ^{izveidot mākslīgo intelektu}, bet cilvēks
pārdomājot par to ka abstrahēt jau eksistē mākslīga sabiedrība. Būtu, ~~ne~~
Nostigamam uti kārtā garīgās kā materiālas lietas. Mēs katrs esam dzīvīgs,
domājam un uztveram lietas citādi. Katram utopija ir savādāka. Turis ir galīgi
griezti vārdi pēc uztur utopijas. Labāk ir attīstīt katram savu utopiju.
Katram utopija ir uztur us planētas, kurā uztur jūtas ļoti labi. Citam tā ir
kopiena. Katram citam ārpasaules utopija ir tā ita utopija. ~~Ja~~ Ja
radamā utopijā jau jau uztur veidots utopija us zemes, /b/ tā ir tā un
uztur utopija ir Dieva valdība, ka zemes var izveidot kaut ko šādu
utopijā, nepilnīga, labāku apstākļus sev un otram. Tā ir tā lai spēlēt
ar dabiskiem un mēģinātu saprast, mēģināt, labāk būtu attīstīt garīgās
vērtības kā materiālas.

Cilvēks ir Dieva radīts un tas kas ir radīts nevar būt par radītāju.
Cilvēka mātis ir apmācīta un tāpēc cilvēki kļūdas, un darīs us zemes, jo tā tas ir parādība.
Tā ka materiālais spēle mēģināt laimēt par garīgo, tāpēc arī cilvēki var nepareizi
uzturēt. Veidojot nepilnīgas utopijas.

Pasaulei vajag utopiju.

Utopija ir teorētiski ideālas sabiedrības iztēlojums. Ikdienā vārdu „utopija” lieto, runājot par nepiepildāmu sapni, projektu, kuru nav iespējams realizēt. Utopiju pamatā ir noteikta veida domāšana, savdabīga attieksme pret pasauli, īstenības un ideālo krasa pretstatīšana.

Pasaulei vajag utopiju, lai būtu kur sniegties. Varbūt to „ideālu dzīvi” nevajag, bet iztēlojums par to, ir kā motivācija tālākajai darbībai. Tās ļoti izpaūtas politikā, kad politiķi apsola „ideālu dzīvi”, runā par sabiedrību, par pārmaiņām, kurās būs, ja viņus ievēsim, bet īstenībā viņi tikai izmanto to utopijas ideju, lai savā labā. Piemēram kā viens pazīstams cilvēks, politiķis pirms vēlēšanu daudz ko solīja, bet kad viņu ievēlēja, tad viņš pateica: „kā varēja nosēdēt?” :)

Kā ir zināms, PSRS laikā mēģināja izveidot komunismu, kurš atbilstoši utopijas principus, bet vēlāk ir jāņem vērā cilvēksko faktoru, visi cilvēki tiecas pēc bagātībām, vēlāk gribas vairāk nekā viņiem ir. Tādēļ nekas neiznāca.

Utopija ir Monoprāt, utopija ir ~~ir~~ sapnis, kuru var piepildīt, ja ir gribas spēks, tikai sapņotais tie nespējams, bet pēc tam netikai tie, bet arī realizē to dzīvē. Vēlēt atceros, Mihaila Gorbačovs, kad viņš no provincijas atkājām tika līdz Maskavai un ar savdabīgu tādus pārākumus. Kas būtu ja Gorbačovam nebūtu sapni vai viņš tam neticēta? Vai A. Maresjevs. Viņš cik cilvēku viņam teica kā ^{pietaps} labotājs un protezi - nase saistāmās kārtas. Bet viņš nevarēja iztēloties dzīvi bez līdzīgumiem, pēc iztēlēja tāpe samēro, ko gribējis. Tieši tēdi cilvēki pierāda, cik šajā pasaulē viss ir neierobežojams. Un tēdi cilvēki iedzīvo. Katr katram cilvēkam vajag savu „tēdi individuālu” utopiju, lai sapnotu, ~~to~~ to cilvēkam tā cilvēkam

Cik bieži mēs dzirdam, "Pieņēmu sapņot! Algoriāns ²⁴ zemes!"
Bet vai tad ne sapņi ir progresu dzinējs? Manuprēt, tieši
sapņotāji ir "lieli" cilvēki, kuri mūžinā gribā uz priekšu.
Tātad, utopija ir vajadzīga, lai dārzai būtu kaut kāda
jēga. Dārzai nav vajadzīgi īpaši ierobeži: tikai Saule,
tikai patiens nodarbās, laba paaugājēds, interesenti cilvēki.
Tā es redzu harmoniju jeb utopiju pasaulē. * cilvēki
cienis, kas vienam ir, parādis, iemiesls, ~~konflikta~~ konflikta,
karē, un kārtus nūcians neapmetis, jo ~~saprātis~~ ~~ka~~ cilvēki
vairs nesūnīs psekā, lielam bāpatībām jo cilvēki
* ~~saprātis~~, ka ir ~~lielā~~ ~~svērtīgā~~ ~~svērtīgā~~ ~~svērtīgā~~ lietas.
Galvenais mīlēt pasauli, ja tu mīli pasauli, viņa vienmēr
lielā mīlētā, un šī mīlētība ir dziļusēja laimam ~~tas~~
tieši tas ir harmonijas un utopijas noslēpums.

9.pielikums. Aptaujas anketa

APTAUJAS ANKETA PAR MĀCĪBU TĒMU “INDIVĪDS UN SABIEDRĪBA”

Atbildi apvelc ar aplīti! Atzīmē tikai vienu atbilžu variantu!

1. Lūdzu norādi, kurš uzdevums Tev visvairāk NEPATIKA mācību procesā?

1. pirmais uzdevums “Darbs ar tekstu par utopijas vēsturi”
2. otrais uzdevums “Dubultā dienasgrāmata nr.1”
3. trešais uzdevums “Dubultā dienasgrāmata nr.2”
4. ceturtais uzdevums “Eseja”

Atbildi pamato _____

2. Lūdzu norādi, kurš uzdevums Tev visvairāk PATIKA mācību procesā?

5. pirmais uzdevums “Darbs ar tekstu par utopijas vēsturi”
6. otrais uzdevums “Dubultā dienasgrāmata nr.1”
7. trešais uzdevums “Dubultā dienasgrāmata nr.2”
8. ceturtais uzdevums “Eseja”

Atbildi pamato _____

3. Vai mācību tēmas apguves procesā saskatīji mācību tēmas saistību ar kulturoloģiju?

1. jā
2. nē

Atbildi pamato _____

4. Vai mācību tēma Tev likās interesanta?

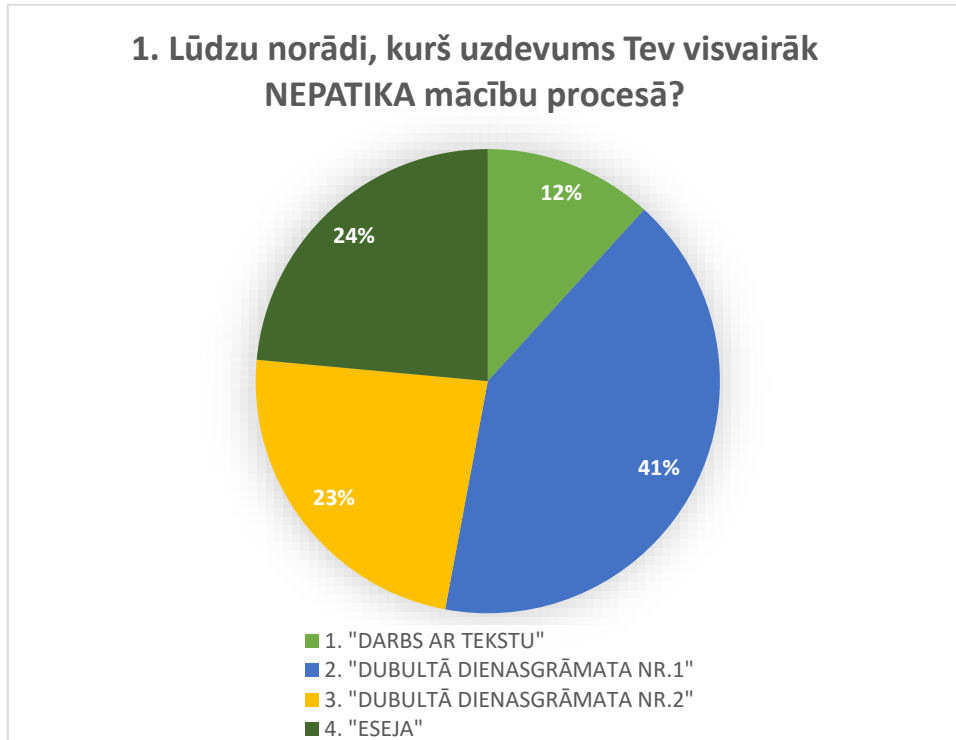
1. jā
2. nē
3. vairāk jā nekā nē
4. vairāk nē nekā jā

5. Vai mācību tēmas apguves laikā vismaz uz brīdi aizdomājies par eksistenciāliem jautājumiem?

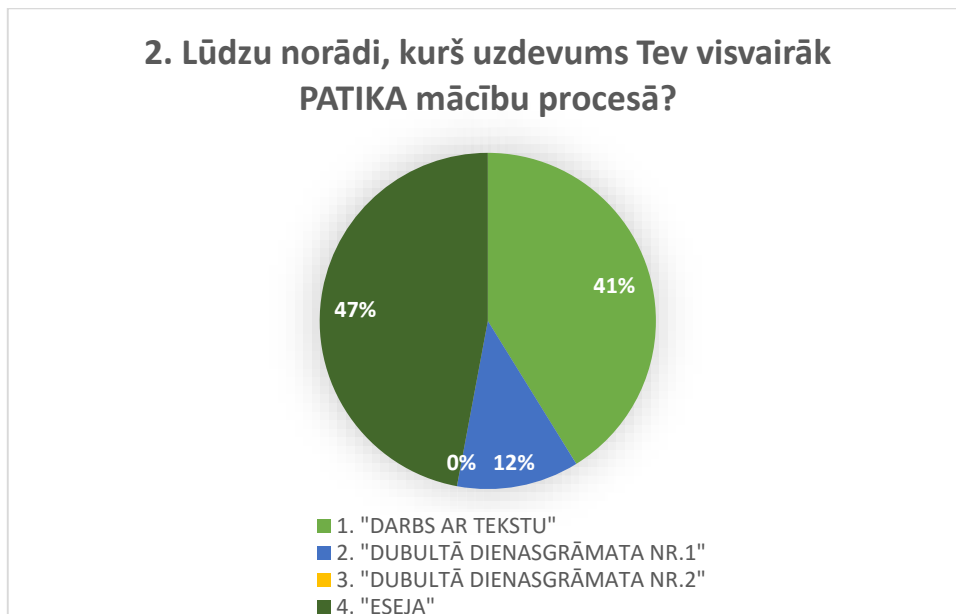
1. jā
2. nē
3. vairāk jā nekā nē
4. vairāk nē nekā jā

Paldies par veltīto laiku!

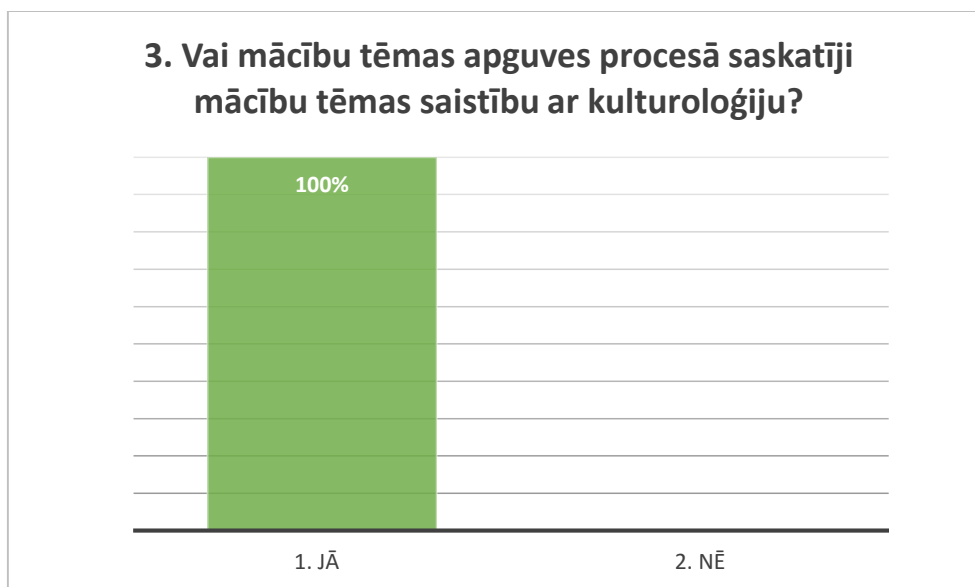
10.pielikums. Aptaujas anketu rezultātu diagrammas

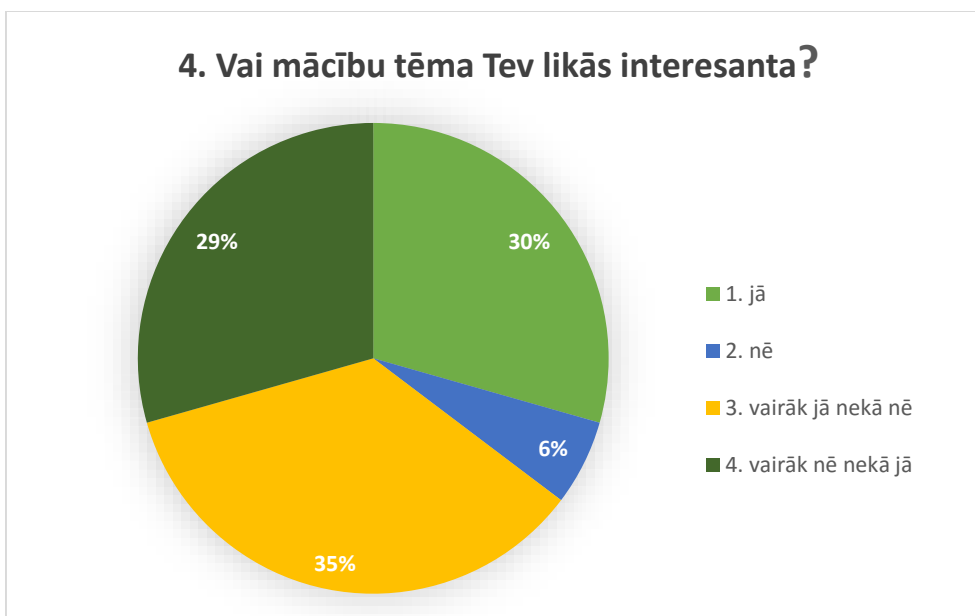
1.att. Skolēnu atbilžu uz 1.jautājumu procentuālais sadalījums

2.att. Skolēnu atbilžu uz 2.jautājumu procentuālais sadalījums

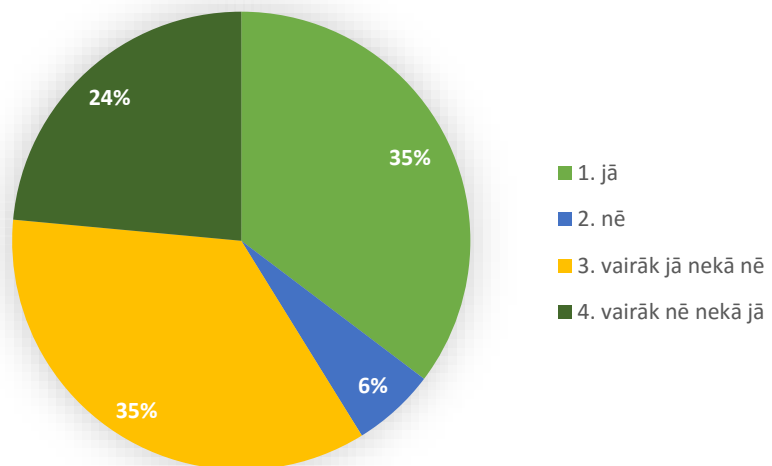

3.att. Skolēnu atbilžu uz 3.jautājumu procentuālais sadalījums

4.att. Skolēnu atbilžu uz 4.jautājumu procentuālais sadalījums

**5. Vai mācību tēmas apguves laikā vismaz uz brīdi
aizdomājies par eksistenciāliem jautājumiem?**

5.att. Skolēnu atbilžu uz 5.jautājumu procentuālais sadalījums

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Diplomdarbs “Utopija kā mācību materiāls tēmas indivīds un sabiedrība apguvei kulturoloģijas stundās vidusskolā” izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādīties informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Marija Šmite _____ ._.201_.
(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai
Vadītājs: Mag.art. Otto Ķenga _____ ._.201_.
(paraksts)

Recenzents: Dr. sc. admin. Andrejs Mūrnieks _____ ._.201_.
(paraksts)

Darbs iesniegts Skolotāju izglītības nodaļā ._.201_.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe, Inese Ranka _____
(paraksts)

Darbs aizstāvēts Valsts pārbaudījuma komisijas sēdē

.201 . protokola nr. _____, vērtējums: _____

Komisijas sekretāre: Dr.ped., doc. Austra Avotiņa _____